

**Fælles fremtid
Fælles mål**

Soci **A**ldemokratiet

Arbejdsprogram 1996-2000

Fælles fremtid - fælles mål

Arbejdsprogram for Socialdemokratiet 1996-2000

INDHOLD

Forord 3

- Fælles fremtid - fælles mål

Stærke fællesskaber - stærke mennesker 4

Et helt Danmark 5

- Reel ligestilling mellem kønnene

Ny solidaritet 7

Grøn vækst og beskæftigelse 8

- Grøn økonomi
- Flere investeringer - også i renere teknologi
- Mere kollektiv trafik - mindre forurening
- Mindre energiforbrug - renere miljø
- Renere fødevarer
- Sikring af drikkevand og natur
- Bedre arbejdsmiljø - en god investering
- Mere uddannelse - holdbar fremgang
- Mere forskning - også for miljøets skyld
- Gode rammer for erhvervslivet
- Sund økonomi er grundlaget

Uddannelse og viden

skaber frihed og velfærd 16

- Folkeskole med ansvar og kvalitet
- Uddannelse til alle unge
- Bedre vejledning
- Flere pladser på de højere uddannelser
- Voksenuddannelse

Tid og plads til børn og familie 20

- Truede familier

En forebyggende sundhedsindsats 23

- Lige adgang til sundhedsvæsenet
- Bedre information til patienterne
- Det fremtidige sygehusvæsen
- Bedre tilbud til sindslidende og handicappede
- Bedre behandling og forebyggelse af alkohol-, medicin- og narkotikamisbrug
- Den etiske udfordring

Sikring af kvalitet og muligheder 28

Fra byggepolitik til bopolitik 29

- Helhed i byfornyelsen
- Bedre sammenhæng i bypolitikken

Det sociale ansvar 31

Trygge vilkår for ældre 32

Et frodigt kultur- og fritidsliv 33

- Folkets kirke

Decentralisering og brugerstyre 35

- Borgernes rettigheder
- Det lokale og regionale demokrati

Forebyggelse og begrænsning af kriminalitet 37

De nye danskere - et fælles ansvar 39

Danmark, Europa og verden 40

- Fredens projekt
- Borgernes Europa
- En ny dagsorden for udvikling
- Det nordiske samarbejde

FORORD

Fælles fremtid - fælles mål

Det samfund, vi står over for på tærsklen til det ny årtusinde, er på én gang et mere lokalt og et mere internationalt samfund. Beslutningerne træffes på én gang tættere på borgerne og fjernere fra borgerne.

Landspolitiske beslutninger fylder ofte uforholdsmæssigt meget i den offentlige debat. I et decentraliseret samfund er det også vigtigt med en frodig lokal debat. Borgerne skal kunne følge med i og øve indflydelse på de beslutninger, der træffes.

De sigtelinier og mål, der er indeholdt i arbejdsprogrammet, skal derfor følges op af lokale arbejdsprogrammer, som mere konkret kan anvise løsninger og prioritere inden for rammerne af den lokale og regionale økonomi.

Arbejdsprogrammet er det redskab, der bidrager til, at socialdemokrater i Folketing, Europa-Parlament, amtsråd, kommunalbestyrelser og nærdemokratiske organer arbejder for de samme mål.

Socialdemokratiet ønsker at fremme den lokale og regionale debat. Kombinationen af partiets arbejdsprogram, der udstikker fælles mål og sigtelinier, og mere konkrete lokale og regionale programmer er redskaber, der giver alle mulighed for direkte at øve indflydelse på de beslutninger, der former fremtiden.

Vedtaget på Socialdemokratiets 37. kongres i Aalborg den 11. - 15. september 1996.

Stærke fællesskaber - stærke mennesker

Socialdemokratiets arbejdsprogram 1996-2000 har som sin afgørende målsætning at give alle reel mulighed for at bruge deres evner og tage ansvar for sig selv, fællesskabet og fremtiden.

Med fællesskabet som den grundlæggende forudsætning vil vi udbygge friheden og udfoldelsesmulighederne for den enkelte. Vi ved, at den eneste farbare vej hertil er et stærkt og dynamisk velfærdssamfund. Uden adgang til og deltagelse i fællesskaber bliver friheden værdiløs. Uden mulighed for at bruge sine evner, tage ansvar for sig selv og fællesskabet er friheden en illusion.

For Socialdemokratiet er det afgørende, at der er lige muligheder for den enkelte uanset økonomisk og social baggrund. Derfor vil Socialdemokratiet arbejde for, at alle får mulighed for og lige adgang til uddannelse, arbejde, sygdomsbehandling, en god bolig, kulturelle oplevelser og et rent miljø.

Vi insisterer på menneskelig solidaritet. Derfor skal der fortsat være et solidt økonomisk sikkerhedsnet, som er mindst lige så godt, som det vi kender i dag, hvis man mister sit arbejde, bliver syg eller af andre grunde har brug for hjælp. Samfundet skal tilskynde til, at den enkelte kan komme ovenpå igen.

Lige så afgørende er det, at vi fastholder et trygt samfund. Vi insisterer på menneskelig solidaritet. Derfor skal der fortsat være et solidt økonomisk sikkerhedsnet, som er mindst lige så godt, som det vi kender i dag, hvis man mister sit arbejde, bliver syg eller af andre grunde har brug for hjælp. Samfundet skal tilskynde til, at den enkelte kan komme ovenpå igen.

Den grundlæggende tryghed og de lige muligheder er forudsætningen for, at den enkelte kan tage initiativ og ansvar i forhold til sit eget liv.

Vi har også ansvar over for hinanden. Det hverken kan eller skal samfundet erstatte. Ansvar for familie og nærmiljø er den enkeltes og kan aldrig overtages af det offentlige. Fællesskabet skal træde til, hvor de sociale netværk ikke er tilstrækkelige.

Rammerne for den enkeltes tilværelse skabes ikke kun gennem politiske beslutninger i Folketinget eller i kommunerne. De rammer og muligheder, der skabes i faglige organisationer, institutionsbestyrelser, foreningsarbejde, boligmiljøer og andre sammenhænge, er ofte af lige så stor betydning.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at befolkningen får større indsigt og indflydelse på politiske og økonomiske beslutninger, der har samfundsmæssig betydning.

For Socialdemokratiet er summen af de private og offentlige fællesskaber styrken ved velfærdssamfundet. De er alle med til at sikre tryghed, frihed og lige muligheder for den enkelte.

Det er menneskeligt set uværdigt, samfundsøkonomisk uklogt og direkte i modstrid med den socialdemokratiske holdning om lige muligheder, at mennesker

må stå passive ude på sidelinien, når de kan og vil være med inde på banen.

En af de mest presserende opgaver er derfor at få skabt flere job og uddannelsespladser. Det skal give plads til alle og hindre ny udstødning.

Forudsætningen for, at velfærdssamfundet kan fungere optimalt, er en økonomisk og miljømæssig ansvarlig politik. Orden i økonomien og respekt for miljøet er forudsætningen for at skabe bedre mulighed for den enkelte og bedre varetagelse af de fælles opgaver. Orden i økonomien og respekt for miljøet betyder, at vi ikke sender problemerne og regningen videre til den næste generation.

Det er under fremgang, der er størst mulighed for at gavne miljøet. Socialdemokratiet vælger den grønne vækst.

Fællesskab og solidaritet går på tværs af grænser. Også internationalt står vi over for store udfordringer. Vi er afhængige af hinanden som aldrig før. De enkelte lande kan ikke alene og isoleret håndtere tidens store udfordringer. Dette gælder, uanset om det drejer sig om at skabe nye arbejdspladser og demokratisk kontrol med multinationale selskaber eller om at forhindre krige, konflikter og truende miljøkatastrofer. Kun gennem en fælles indsats kan vi løse problemerne.

Det er under fremgang, der er størst mulighed for at gavne miljøet. Socialdemokratiet vælger den grønne vækst.

Markedsøkonomien kan give økonomisk vækst, men kan ikke sikre velfærd og bedre miljø. Derfor skal vi nationalt og internationalt arbejde for at sætte rammer og regulere markedsøkonomien, så vi får en social retfærdig og bæredygtig udvikling.

Vi vil fortsat en mere retfærdig fordeling af goderne i samfundet.

Et helt Danmark

Alle har ret til arbejde, og det er et af Socialdemokratiets hovedmål at opnå fuld beskæftigelse.

Høj arbejdsløshed er den største trussel imod velfærdssamfundet. Arbejdsløshed skaber ulighed, begrænser menneskers muligheder, kan resultere i misbrugsproblemer og sygdom samt være årsag til, at familier splittes.

At oprette nye arbejdspladser og bekæmpe arbejdsløsheden er det mål, som kan bringe os tættest på løsningen af flest problemer på samme tid.

Mængden af arbejde er ikke en upåvirkelig størrelse. Vi kan selv påvirke udviklingen. De folkevalgte kan skabe gode udviklingsmuligheder for virksomhederne og gode rammer for uddannelse og efteruddannelse, men de kan langt fra løse opgaven alene. Det er afgørende, at virksomheder og lønmodtagere i fællesskab forstår at udnytte mulighederne.

At oprette nye arbejdspladser og bekæmpe arbejdsløsheden er det mål, som kan bringe os tættest på løsningen af flest problemer på samme tid.

Kan vi fastholde en udvikling mod stadig bedre beskæftigelse, åbner der sig helt nye perspektiver for løsning af selv de sværeste problemer: Så vil alle unge få langt bedre muligheder for uddannelse og arbejde, så vil de 50-67 årige, som i de senere år har haft svært ved at fastholde en tilknytning til arbejdsmarkedet, igen blive efterspurgt, så vil indvandrergrupperne, som bærer en uforholdsmæssig stor andel af arbejdsløsheden, få nye muligheder for at komme ind på arbejdsmarkedet.

Flere i arbejde skaber en sundere økonomi med mulighed for at komme i gang med at afdrage de seneste mange års gældssætning. Samtidig bliver der økonomi til en nødvendig udbygning af den offentlige service på de områder, hvor behovet vil være stigende.

Arbejdsmarkedspolitikken er i de seneste år blevet drejet i en mere aktiv retning. Det har betydet tidligere og ikke mindst bedre tilbud til især de ledige, der har størst risiko for at blive - eller er blevet - langtidsledige. De unge har fået ret og pligt til uddannelse eller arbejde efter kort tids arbejdsløshed.

De jobrotationsordninger, som orlovsordningerne har åbnet mulighed for, har vist sig at være en af de mest konstruktive veje til at få de ledige tilbage på arbejdsmarkedet.

Socialdemokratiet vil udbygge denne aktive linie.

Vi har brug for alle i den arbejdsdygtige alder. Alle mennesker har kvaliteter, der kan bruges. Vi vil ikke acceptere et arbejdsmarked, der støder folk ud.

Alle mennesker har kvaliteter, der kan bruges. Vi vil ikke acceptere et arbejdsmarked, der støder folk ud.

Det stiller store krav til alle grupper i samfundet, hvis vi skal holde kursen mod fuld beskæftigelse.

Presser faggrupper med fuld beskæftigelse omkostningerne i vejret med store lønkrav, vil det påvirke de økonomiske muligheder for at hjælpe flere i gang igen.

Vi må forlange, at erhvervslivet satser på forskning, udvikling i nye produkter og investeringer, samt en bedre og mere fremtidsrettet personale- og uddannelsesplanlægning.

I arbejdsstyrken må man være villig til at opsøge de jobmuligheder, der findes, under forudsætning af, at de tilbydes på overenskomstmæssige vilkår indenfor et geografisk overskueligt område. De, der har arbejde, skal motiveres til videreuddannelse og opkvalificering til nye jobmuligheder, og således på en gang udvikle sig og give plads til andre på arbejdsmarkedet. Hvis den økonomiske fremgang ødelægges, bliver det svært at undgå, at de ledige og lavtlønsgrupperne kommer til at betale en stor del af prisen.

Reel ligestilling mellem kønnene

For at lige muligheder kan blive en realitet, må samfundet acceptere forskelligheder som udgangspunkt. De tider, hvor kønnet alene definerede ens rolle i ud-

dannelsessystemet, på arbejdsmarkedet, i privatlivet og i beslutningsprocesserne, er forbi.

Socialdemokratiet vil fortsat nationalt som internationalt arbejde for, at der overalt skabes lige muligheder for mænd og kvinder.

Loven om ligeløn blev indført for 20 år siden. Alligevel må det konstateres, at målet ikke er realiseret. Socialdemokratiet vil arbejde aktivt for, at lige løn for arbejde af samme værdi reelt gennemføres. På pensionsområdet skal der sikres samme pensionsrettighed for samme indbetaling.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at begge forældre har ret til at dele barselsorloven efter eget valg.

Ny solidaritet

Selv om vi gør alt, hvad der er muligt for at styrke økonomi, beskæftigelse og uddannelsesmuligheder, må vi erkende, at der er grupper for hvem, dette ikke er tilstrækkeligt.

Den store udfordring bliver at gennemføre en strategi, der giver plads til dem, der ikke kan leve 100 pct. op til de krav, der stilles på private og offentlige arbejdspladser.

Mange mennesker i den erhvervsaktive alder vil gerne yde en indsats, men kan ikke på almindelige markedsvilkår opnå en fastere tilknytning til arbejdsmarkedet.

For nogle vil en arbejdsmarkedspolitik med bedre muligheder for job og uddannelse betyde, at de hurtigt kan klare sig på arbejdsmarkedet. For andre er der brug for mere varige job på vilkår, der svarer, til deres forudsætninger.

Det er ingen løsning at sætte lønningerne, dagpengene eller de sociale ydelser ned. Alle erfaringer fra udlandet viser, at dette fører til større ulighed uden at give en varig beskæftigelsesfremgang. Ulighed og manglende muligheder er problemet - ikke løsningen.

Borgerløn er heller ikke løsningen. Den er passiviserende og menneskeligt uværdig. Samfundet skal ikke kunne fralægge sig ansvaret for at skabe job og uddannelsesmuligheder.

Udfordringen er ikke alene økonomisk, men også holdningsmæssig. De, der står til rådighed med det, de kan, har krav på et arbejdsmarked, der står til rådighed for dem.

Gennem en aktiv arbejdsmarkedspolitik skal det sikres, at de langtidsledige kommer i beskæftigelse eller i uddannelse, så de får et godt springbræt til det ordinære arbejdsmarked.

Griber vi tingene rigtigt an, kan vi skabe job til dem, der hidtil har været holdt udenfor, samtidig med at vi forbedrer den offentlige service.

*De, der står til
rådighed med det,
de kan, har krav
på et arbejdsmar-
ked, der står til
rådighed for dem.*

Der skal ske en forstærket indsats for at skabe skånejob for personer med permanent nedsat erhvervsevne både i den private og den offentlige sektor.

Offentlige og private arbejdsgivere har sammen med fagbevægelsen et stort ansvar for at skabe et mere rummeligt arbejdsmarked. Kun ved et positivt samspil kan vi imødegå frygten og risikoen for øget belastning og udstødning af ordinært ansatte samt underminering af de generelle overenskomstmæssige vilkår.

Den offentlige sektor skal i samarbejde med personaleorganisationerne gå i spidsen og skabe job til langtidsledige og personer med nedsat erhvervsevne. Det skal ske på aftalte vilkår, eventuelt i forbindelse med de individuelle handlingsplaner.

Private virksomheder skal også skabe plads til langtidsledige og oprette skånejob. Der er brug for, at arbejdsmarkedets parter engagerer sig for at skabe retrætejobs eller mulighed for gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Socialdemokrater skal både i politisk og faglig sammenhæng gøre en stor indsats for at motivere arbejdspladserne til at vise ansvar over for de mennesker, der ikke umiddelbart kan bestride et almindeligt job.

Der ligger en lige så stor holdningsmæssig udfordring i at skabe plads på arbejdsmarkedet til mennesker med en fremmed etnisk baggrund. Også 2. og 3. generations indvandrere skal have ordentlige muligheder for at skabe sig en tilværelse, hvor de kan klare sig selv. Ellers vil tendenserne til kulturel isolation, ghettodannelser og etniske modsætninger skærpes.

Socialdemokratiet er principielt modstander af privatiseringer. Der er visse dele af arbejdsmarkedet, som bør indgå i den offentlige sektor. Dette gælder f.eks. sundheds- og socialområdet, ligesom erfaringerne har vist, at den kollektive trafik varetages bedst af det offentlige.

Grøn vækst og beskæftigelse

Kun gennem målrettet økonomisk vækst, der er økologisk bæredygtig, kan vi sikre mennesker, natur, miljø og beskæftigelsen i fremtiden.

Socialdemokratiet ønsker et Danmark, der er rent og sundt at leve i, hvor hensynet til mennesker, miljø og natur og et ordentligt arbejdsmiljø står over kortsynede økonomiske interesser.

Kun gennem målrettet økonomisk vækst, der er økologisk bæredygtig, kan vi sikre mennesker, natur, miljø og beskæftigelsen i fremtiden.

Vi vil kombinere fremgang i økonomi og beskæftigelse med forbedringer af miljøet.

Vi vil arbejde for at give beskæftigelse, arbejdsmiljø og miljø en stærkere placering i det europæiske samarbejde.

Grøn økonomi

I en markedsøkonomi er hensynet til miljøet ikke en del af virksomhedernes eller forbrugernes økonomiske beslutningsgrundlag. Nedslidning af mennesker, forbrug af naturressourcer eller forurening af grundvand og luft indgår ikke i priserne på samme måde som udgifter til løn og investeringer.

Vi vil arbejde for, at hensyn til natur, miljø og arbejdsmiljø afspejles i den pris, virksomheder og forbrugere skal betale. På den måde udnytter vi markedsøkonomiens mekanik i miljøets tjeneste. Det overordnede princip er, at forureneren betaler.

Kravet om udarbejdelse af grønne regnskaber skal udbredes til flere brancher og alle hel- og halvoffentlige institutioner.

Vi skal have mest muligt miljø for pengene. Derfor skal instrumenter som påbud, afgifter og sanktionsmuligheder hele tiden tilpasses de alvorligste problemer.

Det pålægges producenterne i den kemiske industri at teste kemiske produkter i et sådant omfang, at skadelige virkninger på kort og langt sigt bliver mindst mulige.

Der er økonomi og arbejdspladser i at være i front med miljøet, for resten af verden må også skærpe sine krav på området. Miljøet bliver også i fremtiden en vigtig del af vores konkurrenceevne.

Flere investeringer - også i renere teknologi

I flere brancher har investeringer i renere teknologi givet gode resultater. Virksomhederne bruger færre ressourcer, tjener flere penge, kan bedre styre deres produktion, og de kan eksportere deres viden, fordi også omverdenen stiller strengere og strengere miljøkrav. Det åbner mulighed for at fastholde eller udvide beskæftigelsen samtidig med, at miljøet forbedres.

Samfundet skal fremme udvikling og benyttelse af ny teknologi. Systematisk efteruddannelse og intensive oplysningskampagner skal øge kendskabet til renere teknologi og skal sammen med inddragelse af medarbejderne styrke muligheden for, at virksomhederne derigennem forbedrer deres miljøstyring.

Det offentlige skal efterspørge systemer og produkter baseret på renere teknologi og på den måde medvirke til at skabe et bedre markedsgrundlag for produkter med høj miljøstandard, bl.a. ved at der ved offentligt udbud stilles krav om miljørigtig produktion.

Et udviklingsprogram skal være med til at modne dansk miljøteknologi til international markedsføring. Ikke mindst østeuropæiske markeder står over for meget store investeringer.

En udbygning af erhvervslivets produktionskapacitet er en betingelse for varig fremgang i beskæftigelsen. Investeres der ikke tilstrækkeligt, vil det

Vi vil arbejde for, at hensyn til natur, miljø og arbejdsmiljø afspejles i den pris, virksomheder og forbrugere skal betale.

Det offentlige skal efterspørge systemer og produkter baseret på renere teknologi.

kunne blokere for fortsat fremgang i beskæftigelsen på samme måde, som strukturproblemer på arbejdsmarkedet kan spærre vejen mod fuld beskæftigelse. For at sikre et tilstrækkeligt investeringsomfang er det afgørende, at vi opnår en så lav rente som muligt, og at den faste og troværdige linie i den økonomiske politik fortsættes.

Mere kollektiv trafik - mindre forurening

Økonomisk vækst betyder, at der rejses mere og transporteres flere varer. Det påvirker miljøet. De europæiske landes gensidige forpligtelse til at udlede langt mindre CO2 indenfor de fastsatte rammer og år nås ikke, uden at der sættes kraftigt ind. Gods skal fra veje til jernbane eller søtransport, og passagerer skal fra fly til højhastighedstog.

Afgiftsstrukturen skal afspejle miljøforholdene, så miljøbesparelser præmieres. Afgiftsstrukturen skal afspejle miljøforholdene, så miljøbesparelser præmieres. På europæisk og regionalt niveau vil vi arbejde for benzinpriser, der bedre afspejler disse miljøomkostninger.

Vi vil arbejde for at få reduceret biltrafikken i de større byer samtidig med, at det gøres mere attraktivt at benytte kollektiv trafik. Elementer i en sådan politik er bedre parkeringsmuligheder uden for byerne, evt. kombineret med betalingsordninger for bilkørsel i byerne, flere busbaner og flere cykelstier. Den kollektive trafik skal gøres billig, nem og bekvem mellem landsdelene, i byerne og i tyndt befolkede områder. Elektrificeringen af den offentlige trafik i byerne skal have en højere prioritering.

En reduktion af transporttiden, som er et vigtigt led i jernbanens konkurrence med biler og fly, kræver udbygning af infrastrukturen, først og fremmest anlæg af nye baner og udbygning af eksisterende baner.

Danmark skal presse på for at få skabt enighed om finansieringen og etableringen af det transeuropæiske trafiknet.

Informationen om trafikens miljøkonsekvenser må øges, f.eks. i form af en Trafikreddegørelse i stil med Erhvervsreddegørelsen.

Mindre energiforbrug - renere miljø

Energiforbruget skal reduceres. Fossile brændslers andel af forbruget skal sættes ned - bl.a. gennem øget produktion af vedvarende energi. Energieffektiviteten og rensningsteknologien skal forbedres. I kraftvarmeplanlægningen skal der sikres decentralisering og samarbejde om strøm mellem landsdelene.

Elværker og forsyningsselskaber, der er forbrugerejede, skal fastholdes som sådan og fortsat styres i lokalområdet. Socialdemokratiet ønsker at fremme brugerdemokratiet i alle el- og forsyningsselskaber.

Samfundet skal støtte udnyttelsen af vedvarende energi og forskningen i vedvarende energi både nationalt og internationalt.

Socialdemokratiet vil fortsat arbejde aktivt for en bindende CO2-afgift for hele EU og for EU-energinormer og -mærkning. Indtil CO2-afgiften kan blive en re-

alitet, støtter vi EUs handlingsplan, så europæiske lande, hvis industri og energiforbrug udgør en meget stor klimabelastning, kan leve op til de internationale forpligtelser om at skære ned på drivhusgasserne og dermed skade klodens klima mindre.

Renere fødevarer

Forbrugerhensyn skal være en integreret del af landbrugspolitikken. Vi vil ikke have bestråling af fødevarer, eller at der skal findes rester af pesticider, medicin, tilsatte hormoner og tungmetaller i madvarer. Vi vil have fuldstændig mærkning af sammensætning og tilsætningsstoffer samt oprindelsesland så forbrugerne får et reelt grundlag at vælge ud fra.

Tvivlen skal komme forbrugeren til gode. Symboler, der bruges til mærkning, skal være enkle, tydelige og let forståelige.

Økologiske madvarer skal udgøre en stigende andel af madvarer produceret i Danmark og EU. Det offentlige bør foretrække sådanne produkter gennem sine indkøb. Genteknologiske varer skal mærkes. Vi vil ikke anerkende, at varer, produceret ved hjælp af genteknologi, kan mærkes økologiske. Vi ønsker at styrke den bevidste forbrugers mulighed for at være en demokratisk magtfaktor.

Vi ønsker at styrke den bevidste forbrugers mulighed for at være en demokratisk magtfaktor.

Pesticidafgifter og afgifter på gødskning skal anvendes som regulerende faktorer. Målet må være at begrænse anvendelsen af pesticider mest muligt og helt stoppe for anvendelsen af skadelige stoffer og for overgødskning. Medicin i landbruget skal bruges på syge dyr, ikke forebyggende, og dette mål skal nås gennem forbud og øget rådgivning. I EU vil vi arbejde for et forbud mod kunstige vækstfremmere.

Strukturændringer inden for landbruget skal have det tostrengede formål både at forøge produktionens kvalitet og forbedre miljøet og naturen. Socialdemokratiet vil arbejde for at forbedre de økologiske landbrugs vilkår. Landbrugsskolerne bør have en økologilinie, og forskning i og udvikling af andre mere miljøvenlige metoder skal støttes af det offentlige.

Strukturændringer inden for landbruget skal have det tostrengede formål både at forøge produktionens kvalitet og forbedre miljøet og naturen.

De mange subsidier til landbruget skal aftrappes og i højere grad bruges til udviklingen af økologiske landbrug. Desuden skal præmiering og hektarstøtte kædes sammen med dyrevelfærd og miljø. I verdenshandelsorganisationen WTO vil vi arbejde for en udvikling af miljøreglerne, så lande kan modsætte sig import af produkter, som er fremstillet uetisk eller uden miljømæssig bæredygtighed.

Fiskeriet er et område, hvor vigtigheden af en bæredygtig udvikling er indlysende. Ikke bare fiskebestandene, men hele økosystemet i havene må være i balance.

Havene må ikke bruges som losseplads for miljøfarligt affald. Det skal sikres, at mest muligt af fangsten udnyttes til menneskeføde. Vi skal iværksætte oprydning i Østersøen, hvor problemerne er store. Forsvarlige kvotestørrelser, en mere fleksibel forvaltning af kvoterne gennem

nye reguleringsformer og udvikling af mere selektive fangstredskaber skal være med til at sikre både den økologiske balance og erhvervets fremtid. Der skal gennemføres en ensartet og effektiv kontrol i alle EU-lande.

EU må ikke forhandle sig til fiskerirettigheder uden for EU, der medfører overfiskning og udpining af naturressourcer. Forbrugerne skal sikres gennem kvalitetskontrol af fisken fra hav til bord. Vi vil arbejde for, at sådanne krav også indbygges i aftaler, der indgås med lande uden for EU.

Sikring af drikkevand og natur

Indsatsen for at beskytte grundvandet og dermed vort drikkevand skal forstærkes. Det skal bl.a. ske gennem skovrejsning, braklægning, brug af regnvand og sekundavand, hurtig oprydning af grundvandstruende affaldsdepoter og udpegnings af særlige vandindvindingsområder - som samfundet skal have mulighed for at ekspropriere. Det offentlige skal gå foran med at stoppe brugen af pesticider på offentlige arealer. Det skal ikke være nødvendigt at rense grundvand, før det kan bruges til drikkevand.

Vi vil fastholde de eksisterende høje krav til rent drikkevand, både nationalt og i EU, og gå op imod kemikalieindustriens lobbyvirksomhed.

Vi vil fastholde de eksisterende høje krav til rent drikkevand, både nationalt og i EU, og gå op imod kemikalieindustriens lobbyvirksomhed. Når der er mistanke om, at kemikalier forurener vand, skal det være muligt at påbyde midlertidige stop for brug af disse stoffer, indtil et forbud eller en ny tilladelse kan træde i kraft. Farlige stoffer som f.eks. i PVC skal forbydes eller fjernes ved frivillige aftaler, og vi arbejder for indførelse af forbud i hele EU.

Affaldssortering og genanvendelse skal fremmes. Gennem brug af pantordninger, kildesorteringer, mærkninger, afgifter og forbud skal vi reducere mængden og giftigheden af affald. Der skal indføres autorisation af alle virksomheder, der transporterer, sorterer, modtager, behandler eller oplagrer alle former for affald.

Landskabet i Danmark er en blanding af natur og kultur. Vi har rigeligt med landbrugsarealer og har plads til bræmmer, dyrkningsfrie zoner, plantning af ny skov og genoprettelse af vådområder. Naturen skal have mere plads.

Indsatsen for den biologiske mangfoldighed skal styrkes gennem naturpleje, naturgenopretning, beskyttelse af sårbare og truede arter. Der skal gøres en særlig stor indsats med henblik på at opfylde vores internationale forpligtelser med hensyn til beskyttelse af naturtyper og dyre- og plantearter, der er truede i europæisk og global målestok.

Et godt arbejdsmiljø er et lige så centralt element i en grøn politik som et godt ydre miljø.

Bedre arbejdsmiljø - en god investering

Et godt arbejdsmiljø er et lige så centralt element i en grøn politik som et godt ydre miljø.

Et godt psykisk og fysisk arbejdsmiljø er en fundamental del af et godt, udviklende arbejdsliv, og det skal have en høj prioritet i de kommende års arbejdsmarkedspolitik.

En mere dynamisk indsats er nødvendig både af hensyn til den enkelte og samfundet. Dårligt arbejdsmiljø koster tab af livskvalitet og samfundet milliarder af kroner som følge af arbejdsskader.

Forebyggelse af arbejdsulykker, fjernelse af kræft- og allergifremkaldende stoffer i produktionen, tunge løft, ensidigt gentaget arbejde, dårligt indeklima og psykosociale risikofaktorer er blandt de forhold, der skal tages op også i samarbejde med de faglige organisationer. Endvidere vil vi ikke tillade gentest som et krav ved ansættelse.

Virksomhederne skal erkende deres medansvar. Rækker samarbejdet ikke, skal der på samme måde som for det ydre miljø foretages reguleringer og indføres økonomiske incitamenter og/eller sanktioner for at få forbedret forholdene.

Det skal aldrig kunne betale sig for en virksomhed at udsætte de ansatte for belastende og invaliderende arbejdsmiljø, hvorfor kontrollen med det faktiske arbejdsmiljø skal intensiveres. Prisen for en arbejdsskadeforsikring bør i langt højere grad end i dag afspejle virksomhedens arbejdsmiljø.

Prisen for en arbejdsskadeforsikring bør i langt højere grad end i dag afspejle virksomhedens arbejdsmiljø.

Socialdemokratiet vil fremme en udvikling, hvor øget vækst går hånd i hånd med et bedre arbejdsliv. Formålet skal være at udvikle sunde arbejdspladser med gode arbejdsforhold, uddannelse og de menneskelige kvalifikationer i centrum. Det vil både gavne medarbejderne og styrke virksomhedernes konkurrenceevne og den samlede vækst i samfundet.

Indsatsen på den enkelte arbejdsplads er vigtig. Vi er parate til at støtte udviklingsprojekter.

Socialdemokratiet betragter ligestilling som et værdifuldt redskab i fremtidens arbejdspladskultur, hvor et godt arbejdsliv er forbundet med en god personalepolitik, der også tager hensyn til børnefamiliernes særlige vilkår.

De arbejdspladser, der erkender menneskers behov i forskellige livsfaser - og forstår at drage nytte heraf ved at inddrage medarbejderne og deres erfaringer - er også de arbejdspladser, der udviklingsmæssigt er i front.

Mere uddannelse - holdbar fremgang

Investeringer i uddannelse og opkvalificering af arbejdsstyrken er det mest centrale middel i en politik, der sikrer holdbar fremgang i beskæftigelsen. Det kan samtidig dæmpe op for endnu større indkomstmæssige uligheder.

Investeringer i uddannelse og opkvalificering af arbejdsstyrken er det mest centrale middel i en politik, der sikrer holdbar fremgang i beskæftigelsen.

Hvert år skabes der mange nye job, men der nedlægges også mange. Karakteristisk for de nedlagte job er, at de kræver forholdsvis få kvalifikationer, mens de nye job kræver stadig bedre kvalifikationer. Det leder til en ubalance mellem de kvalifikationer, som virksomhederne efterspørger og de kvalifikationer, som lønmodtagerne er i besiddelse af.

Når ledigheden er høj, er denne ubalance ikke så synlig, da der er ledig arbejdskraft fra »top til bund«. Når ledigheden falder, bliver ubalancen mere synlig, fordi der kommer til at mangle lønmodtagere med de nødvendige kvalifika-

tioner. Og det sker samtidig med, at der opstår mangel på job, der kun kræver få kvalifikationer.

For Socialdemokratiet er løsningen investeringer i dygtiggørelse, ikke større lønforskelle for at bibeholde de lavproduktive job. Det vil kun øge de indkomstmæssige uligheder. Og det vil i øvrigt medføre en dårligere udvikling i den samlede velstand, hvis der satses på at skabe lavindkomstjob.

Faldende ungdomsårgange øger behovet for, at en større del af fornyelsen af arbejdsstyrken foregår gennem opkvalificering af de lønmodtagere, som allerede er på arbejdsmarkedet.

En styrket voksen- og efteruddannelse og uddannelsesorloven er vigtige instrumenter i denne indsats, som også bør omfatte forbedrede muligheder for at gennemføre en egentlig voksenerhvervsuddannelse, der giver formel status som faglært. For at få sikret efteruddannelsen af alle på arbejdsmarkedet er det vigtigt, at den enkelte ikke bliver pålagt egenbetaling.

Private og offentlige virksomheder skal motiveres til at gennemføre en bedre personale- og uddannelsesplanlægning. Dette kan kombineres med, at de gives nogle større incitamenter til efteruddannelse af deres medarbejdere.

Private og offentlige virksomheder skal motiveres til at gennemføre en bedre personale- og uddannelsesplanlægning.

Indsatsen for at forebygge flaskehalse på arbejdsmarkedet vil løbende blive justeret. Flaskehalse er vanskelige at undgå, når der er fremgang i beskæftigelsen. Men gennem en intens overvågning og fleksible, regionale manøvrer muligheder skal det sikres, at midlertidig mangel i visse fag og/eller geografiske områder ikke bliver permanent eller udbredt.

Mere forskning - også for miljøets skyld

En omfattende grundforskning på universiteter og højere læreanstalter er en vigtig forudsætning for udvikling af samfundet. Den fri forskning er en nødvendig basis.

En aktiv forsknings- og erhvervs politik kan give vigtige bidrag til at styrke såvel offentlige som private virksomheders udviklingsevne samtidig med, at hensynet til arbejdsmiljøet og miljøet tilgodeses.

Forskningsindsatsen i forbindelse med sundhedsskadelige effekter på mennesker, dyr, jord, planter, luft og vand skal fortsat styrkes, samtidig med at allerede kendte miljøforbedrende teknologi skal tages i brug.

Socialdemokratiet lægger vægt på, at der forskes i problemstillinger vedrørende velfærdsstatens og demokratiets videreudvikling. Kortlægning og analyse af de sociale konsekvenser for samfundets sårbare grupper er ligeledes af stor vigtighed.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at der i forskningspolitikken gives høj prioritet til områder som informationsteknologi, bioteknologi og nye materialer, der kan fremme udviklingen af renere teknologier og dermed en effektiv produktion med mindre ressourceforbrug, miljøbelastning og færre arbejdsskader. De etiske hensyn skal respekteres.

Udnyttelsen af nye forskningsresultater skal fremmes både via en effektiv formidling, f.eks. gennem det teknologiske servicenet, og via en aktiv offentlig efterspørgsel efter produkter med stadig højere miljøkrav.

Et vigtigt redskab i indsatsen er udviklingsprogrammer, der involverer både forskningsinstitutioner og forskningsaktive virksomheder. Et andet er udviklingskontrakter mellem offentlige institutioner og virksomheder, hvor den offentlige part som efterspørger netop kan være med til at sikre, at der stilles nye, højere krav til et produkt eller system. Der skal være tale om fleksible ordninger, der løbende kan justeres i lyset af de indhøstede resultater, ny viden og erkendelse af nye behov.

Et tredje redskab er tilførsel af kompetence til virksomhederne gennem ansættelse af forskningsvante personer. Succes'en med offentlig støtte til ansættelse af højtuddannede i mindre virksomheder - det såkaldte isbryderprojekt - må følges op og udvikles.

Økonomisk velstand er bestemt af såvel fysiske investeringer som investeringer i mennesker. Opkvalificering fremmer mobiliteten og reducerer dermed flaskehalse og lønpres. Ved uddannelse og opkvalificering opbygger samfundet aktiver, der er lettere at holde på end kapital og påvirker udviklingen i erhvervsstrukturen. Uddannelse og opkvalificering forebygger en skæv indkomstfordeling.

Succes'en med offentlig støtte til ansættelse af højtuddannede i mindre virksomheder - det såkaldte isbryderprojekt - må følges op og udvikles.

Gode rammer for erhvervslivet

Betingelserne for fremgang og dynamik i erhvervslivet er velfungerende markeder.

Vi vil føre en politik, der bygger på gode rammebetingelser for virksomhederne frem for tilskudsordninger.

Gode rammer handler både om den service, det offentlige stiller til rådighed for virksomhederne og om de krav, det offentlige stiller til virksomhederne for at sikre velfungerende markeder.

Vi vil føre en politik, der bygger på gode rammebetingelser for virksomhederne frem for tilskudsordninger.

Gennemskuelighed og konkurrence er nødvendig for at sikre de lavest mulige priser for forbrugerne. Derfor er der behov for en lovgivning og en håndhævelse af lovgivningen, som effektivt sikrer kravet om ægte konkurrence på lige vilkår.

Udviklingen i den finansielle sektor i retning af større og bredt favnende koncerner gør det samtidig nødvendigt, at der lovgives om rådgiveransvaret over for forbrugerne.

Små og mellemstore virksomheder er grundlaget i den danske erhvervsstruktur og dermed også afgørende for beskæftigelsen. Virksomhederne skal sikres gode finansieringsmuligheder samt et velfungerende og veludbygget teknologisk servicenet og særlige uddannelses- og rådgivningstilbud. Tilsvarende tilbud skal gøre det mere attraktivt for iværksættere med bæredygtige idéer at starte egen virksomhed og øge muligheden for, at nye virksomheder kan overleve og udvikle sig.

Kvalitetsmærkningen bør standardiseres og ligge i forbrugerorganisationerne eller i det offentlige. Kvalitetskontrol med vore dagligvarer skal foretages af en offentlig myndighed.

En udvikling af turismen rummer store muligheder. Det gælder den almindelige turisme, men i særdeleshed erhvervsturismen og den grønne turisme. Turismen og friluftslivet skal tilpasses naturen - ikke omvendt. Der bør ske en gennemgribende modernisering af branchen med vægten lagt på opkvalificering af medarbejderne.

Sunde offentlige finanser er en af forudsætningerne for, at vi her og nu kan foretage nødvendige forbedringer af den offentlige service og forbedre miljøet.

Sund økonomi er grundlaget

Sunde offentlige finanser er en af forudsætningerne for, at vi her og nu kan foretage nødvendige forbedringer af den offentlige service og forbedre miljøet. Vi skal have luft på budgetterne for at kunne støtte vækst og beskæftigelse, når vi igen løber ind i en lavkonjunktur. Bruger vi ikke opsvinget til at rette op på de offentlige budgetter, fratager vi os selv fremtidige muligheder for at sætte aktiviteter i gang.

Fremgang i den private beskæftigelse giver store forbedringer på de offentlige budgetter. Sunde offentlige finanser handler ikke om sparerunder, men om at sikre en holdbar fremgang i den private beskæftigelse samtidig med, at der trædes let på bremsen i finanspolitikken.

Socialdemokratiet vil fortsat arbejde for en udvikling, der nedsætter skatten af arbejdsindkomst og øger beskatningen på ressourceforbrug og forurening. Afgifter er et godt instrument til at regulere miljøet i en markedsøkonomi. En skatteomlægning skal finansieres fuldt ud. Nedsat skat på arbejde kan komme samtidig med, at der findes anden finansiering. Det kan ske via grønne afgifter, afskaffelse af fradrag, bedre ligning, begrænsning af sort arbejde eller anden solid finansiering.

Det er først og fremmest bundskatten, som berører de laveste indkomster, der skal sænkes i takt med de økonomiske muligheder, samtidig med at skatteprocenten fastholdes for de højeste indkomster. Socialdemokratiet vil arbejde for en effektiv beskatning af de højeste indkomster og store formuer.

Uddannelse og viden skaber frihed og velfærd

Uddannelse skal give den enkelte et godt grundlag for at klare sig selv økonomisk og socialt igennem hele voksenlivet. Uddannelse skal sikre den enkelte livskvalitet og give alle mulighed for at tage del i det demokratiske fællesskab. Øget uddannelse er med til at bekæmpe uligheder i samfundet og fremme vækst og beskæftigelse.

Udbygning og styrkelse af uddannelserne på alle niveauer er derfor fortsat en grundlæggende målsætning for Socialdemokratiet.

Folkeskole med ansvar og kvalitet

Med folkeskoleloven fra 1993 er der skabt nye, spændende rammer for, at skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Målet er at styrke elevernes tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling, samt at den kvalitative bedømmelse opprioriteres. Skoleelevers erhvervsorientering efter den nye folkeskolelov er blevet integreret i hele folkeskoleforløbet. Kendskab til arbejdslivet er derfor i takt med denne udvikling.

Vi lægger vægt på, at samspillet mellem natur og mennesker og internationale perspektiver inddrages mere i undervisningen. Kendskab til egen og andres kultur er en vigtig forudsætning for at kunne forstå og handle i en stadig mere åben verden.

Målet er at styrke elevernes tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling.

Det gælder om at få ført lovens principper ud i praksis. Det er i samspillet mellem den kommunale skolepolitik, forældre, lærere og elever, at omdrejningspunktet for folkets skole ligger. Derfor skal skolebestyrelsernes indflydelse fremmes.

Folkeskolen må sikres tilstrækkelige ressourcer for at kunne løse sine opgaver. De nødvendige ressourcer indebærer også flere midler til efteruddannelse af lærerne.

Et mål er at forbedre vilkårene for de svageste elever, bl.a. gennem undervisningsdifferentiering. Udgangspunktet bør fortsat være støtte til eleverne i klassen ved hjælp af egnede materialer og varierede undervisningsformer. Men også specialklasser og -skoler kan hjælpe elever med særlige behov for støtte.

Integration af fremmedsprogede elever må være en meget højt prioriteret opgave. Målet er, at alle elever skal kunne dansk før skolestart.

Der skal sikres ressourcer til nye opgaver. Det gælder bl.a. inddragelsen af moderne informationsteknologi som en del af undervisningen, idet den bliver et vigtigt redskab for fremtidens borgere. Socialdemokratiet vil arbejde for, at der hurtigst muligt udarbejdes en strategi, som sikrer, at den seriøst inddrages i den daglige undervisning alle steder. Mange folkeskoler er nedslidte og dårligt vedligeholdt og har behov for reovering af bygninger og undervisningslokaler, så de bliver tidssvarende og fleksible i forhold til nye undervisningsformer.

For at styrke grundfagene for de yngste elever er det nødvendigt med en forøgelse af timetallet. I den samordnede indskoling skal der tages hensyn til elevernes forskellige niveauer ved skolestart.

I de kommende år vil elevtallet vokse betydeligt. På trods af det stigende elevtal er det vigtigt, for at opretholde kvaliteten og trygheden i folkeskolen, at der ikke sættes for mange elever ind i hver klasse.

For at styrke grundfagene for de yngste elever er det nødvendigt med en forøgelse af timetallet.

Socialdemokratiet vil foretage de omprioriteringer, der måtte være nødvendige for at udvikle en fælles folkeskole af høj faglig og pædagogisk kvalitet.

Vi vil fastholde princippet om, at folkeskolens undervisning, herunder undervisningsmidler, ekskursioner og lejrskoler, er vederlagsfri.

Folkeskolen skal være af en så høj kvalitet, at ingen af den grund føler behov for at søge ind på privatskoler.

Læreruddannelsen skal give den studerende faglige, pædagogiske og menneskelige kvalifikationer. Den faglige kvalitet styrkes i forhold til i dag ved at begrænse antallet af fag for den enkelte studerende og herved give plads til fordybelse. De pædagogiske kvalifikationer sikres gennem dels fagpraktik i tilknytning til undervisningen og dels praktik, der sigter mod at give indsigt i skolens daglige virke og erfaring med klasselærerrollen, elevindflydelse, forældresamarbejde og arbejde i lærerteams. Det almindelige og de menneskelige kvalifikationer opøves gennem et obligatorisk fag kultur/religion/filosofi, som bl. a. giver indsigt i og forståelse af vort samfunds grundlæggende værdier: Humanisme og demokrati. Læreruddannelsen skal tage højde for de nye pædagogiske muligheder, som informationsteknologien giver. Lærerne skal sikres en faglig pædagogisk efteruddannelse, så undervisningen kan tage udgangspunkt i nutidens viden.

Socialdemokratiet lægger stor vægt på gode overgangsmuligheder mellem folkeskolens afgangsklasser og ungdomsuddannelser. Ungdomsuddannelserne skal indrettes på at modtage de fleste unge efter 9 års folkeskoleuddannelse.

Ungdomsuddannelserne skal indrettes på at modtage de fleste unge efter 9 års folkeskoleuddannelse.

10. skoleår skal målrettes til elever, der ikke har afklaret deres ønske om uddannelse, eller som endnu ikke er klar til at påbegynde en gymnasial, faglig eller anden kompetencegivende uddannelse.

Uddannelse til alle unge

Alle unge bør gennemføre en kompetencegivende uddannelse. Det er uacceptabelt, at en fjerdedel af en ungdomsårgang ikke får en uddannelse. Det skal sikres, at ungdomsuddannelserne er et reelt tilbud til alle unge.

Socialdemokratiet vil sikre, at der konstant er tilstrækkeligt med uddannelsespladser til de unge, der ønsker en faglig uddannelse. Der skal ske en fornyelse og styrkelse af erhvervsuddannelserne gennem et fagligt, pædagogisk og økonomisk løft, og erhvervsuddannelserne må i alle brancher gøres mere attraktive for begge køn.

For at gøre erhvervsskolerne mere attraktive for praktisk orienterede unge skal der indledes forsøg med at placere dele af de boglige fag senere i uddannelsesforløbet. Korte, praktiske uddannelser skal give kompetence i forhold til arbejdsmarkedet og en videre faglig uddannelse. Der skal afsættes ressourcer til støtte for bogligt svage unge.

Både offentlige og private arbejdsgivere skal gøres ansvarlige for, at der er tilstrækkeligt med praktikpladser, så ingen unge af den grund hindres i at fuldføre deres uddannelse. Der skal gøres en særlig indsats for at sikre unge af anden etnisk baggrund samme praktik- og erhvervs muligheder som andre unge.

Socialdemokratiet vil tage initiativ til, at der gennemføres et udviklingsprogram for erhvervsuddannelserne efter disse målsætninger.

De gymnasiale uddannelser og HF's vigtigste opgave er at være den studieforberedende uddannelse for de videregående uddannelser.

De høje eksamenskrav til visse videregående uddannelser virker som en blokering af den alment dannende uddannelse og dermed fornyelsen af gymnasiet. Gymnasiet skal i form og indhold tage højde for, at det er en af adgangsvejene til en række mellemuddannelser.

Bedre vejledning

For at sikre uddannelse til alle skal der ske en styrkelse af uddannelses- og erhvervsvejledningen. Det kræver større sammenhæng i vejledningen på tværs i uddannelsessystemet.

Vejledningsindsatsen skal være mere sammenhængende og overskuelig. Derfor skal der skabes en én-strengt vejledning, der ligeværdigt vejleder om erhvervsuddannelsen og gymnasieuddannelsen. Den kommunale skole- og ungdomsvejledning skal være grundstammen i denne fælles vejledning. Vejledningen bør samles i et fælles vejledningscenter. Og der skal etableres en fælles vejlederuddannelse.

For at gøre erhvervsskolerne mere attraktive for praktisk orienterede unge skal der indledes forsøg med at placere dele af de boglige fag senere i uddannelsesforløbet.

Flere pladser på de højere uddannelser

Universiteter og højere læreanstalter har en væsentlig opgave i at styrke forskning og uddannelse på højt niveau. I dag er der for få penge til den grundlæggende forskning. Danmark er sakket agterud med både ressourcer til forskning og de videregående uddannelser. Og de alt for mange afviste til uddannelserne udgør et selvstændigt problem.

Det er Socialdemokratiets mål, at alle kvalificerede unge skal have ret til en uddannelsesplads. Der skal etableres flere pladser inden for de videregående uddannelser. Socialdemokratiet vil arbejde for, at der skabes plads på de højere uddannelser også til ældre erhvervsaktive.

I dag er de videregående uddannelser delt op i en bachelordel, en kandidatdel og en Ph.D.-uddannelse. Denne struktur fastholdes. Forskeruddannelsens status og kvalitet skal styrkes. De Ph.D.-studerende skal ansættes ved institutionerne for at gøre disse stillinger mere attraktive og rekrutteringen bedre.

Kvaliteten af undervisning på universiteterne skal styrkes ved at højne undervisernes pædagogiske kvalifikationer. Det skal først og fremmest ske på den enkelte institution i samspil mellem undervisere og studerende. Især er det væsentligt at sikre sammenhæng mellem undervisning og forskning. Fagudbudet på de videregående uddannelser skal sikres gennem en tilstrækkelig ressourcetildeling.

Åben uddannelse har en selvstændig rolle i fremtidens uddannelsessystem. Der har i de seneste år været en kraftig søgning, hvilket er udtryk for en betydelig

interesse blandt voksne for efteruddannelse inden for de videregående uddannelser. Disse uddannelsesinstitutioner skal være med til at udvikle efteruddannelser. Socialdemokratiet vil arbejde for, at brugerbetaling for deltagelse i åben uddannelse gradvist afskaffes.

Voksenuddannelse

Uddannelse hører ikke kun ungdommen til, uddannelse hører hele livet til. Der er i dag en stor gruppe voksne, der enten ikke har fået en faglig uddannelse eller anden uddannelse, de ikke ønsker at anvende længere. For disse voksne skal det være naturligt at tage en faglig eller videregående uddannelse på lige fod med de unge. Samfundet skal støtte og motivere til voksenuddannelsen. Uddannelsesinstitutionerne skal derfor udbygges og udvides til at kunne imødekomme den efterspørgsel efter uddannelse, der er hos den voksne del af befolkningen. Uddannelsesinstitutionerne skal tilpasse uddannelserne efter de formelle og reelle kvalifikationer de voksne har, så uddannelserne bliver attraktive.

Socialdemokratiet vil fortsat udbygge almen og videregående voksenuddannelse samt læsekurser og specialundervisning for dem, der har svært ved at lære.

Udviklingen på arbejdsmarkedet stiller stadig nye krav til den enkeltes kvalifikationer. Uddannelsesinstitutionerne skal udbyde efteruddannelse, der til stadighed sørger for, at medarbejdernes kvalifikationer modsvarer arbejdsmarkedets krav.

Tid og plads til børn og familie

Samfundets fundament er familien. Familiens voksne har ansvaret for, at børnene får en god opvækst. Samfundet skal støtte familierne. Det er samfundets ansvar, at ingen børn lider nød.

Familiens voksne har ansvaret for, at børnene får en god opvækst.

Børns vilkår i samfundet skal bygge på retten til at være barn. Alle børn har ret til omsorg, beskyttelse og til at være en del af en familie.

Det enkelte barn har ret til frit at kunne udfolde sig og få udfordring og udvikling. Et barn har ret til at vokse op i familiemæssige rammer i et samfund, hvor demokrati og tolerance er en del af hverdagen.

Det traditionelle billede af familien som far, mor og børn er blevet brudt. Der er opstået helt nye familie- og samlivsformer. En fremtidig familiepolitik må tage højde for denne øgede variation og sikre, at børn og forældre kan leve et godt liv sammen, uanset hvilken familieform de måtte vælge.

FN-konventionen om barnets rettigheder skal udbredes gennem oplysning. Gennem

de seneste tiår er der sket store forskydninger i familiemønstret i Dan-

mark. Balancen mellem familieliv og arbejdsliv er ændret fundamentalt, og nutidens familier skal fungere på anderledes betingelser end tidligere. Det har konsekvenser for både børn og voksne. Og det har konsekvenser for kravene til den offentlige indsats.

Når begge forældre er på arbejdsmarkedet, tager familiepolitikken i høj grad udgangspunkt i arbejdsmarkedets præmisser. Daginstitutioner, barselsorlov og arbejdstidens tilrettelæggelse m.m. har som omdrejningspunkt, at forældre skal kunne fungere på arbejdsmarkedet. Hensynet til det at kunne fungere som en familie kommer ofte i anden række. Det er svære præmisser at være familie på.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at familiepolitikken ændrer fokus, så børnenes rettigheder og trivsel kommer i centrum.

Vi vil, at alle børn med behov for pasning, samvær med andre børn eller socialpædagogisk støtte, tilbydes offentlig pasning af høj kvalitet, fleksible åbningstider, god plads og udfordringer tilpasset det enkelte barn.

Socialdemokratiet støtter etablering af legestuer for børn, der ikke er i pasningstilbud.

Arbejdsmarkedet skal tage hensyn til forældrenes muligheder for at være sammen med deres børn på tidspunkter, hvor børnene har behov herfor. Barselsorlov, børnepasningsorlov og fleksible arbejdstider skal sammen med omsorgsdage give forældrene bedre muligheder for, at de bedre kan kombinere deres forælderolle med deres arbejdsliv. Barsels- og børnepasningsorlov samt omsorgsdage forpligter begge forældre. Arbejdsmarkedets parter har et ansvar for at sikre en bedre dækning for mødre og fædre, der benytter barsels- og børnepasningsorlov.

Det skal også sikres, at ingen afskæres fra at vende tilbage til arbejdsmarkedet, når de ønsker det, på grund af manglende pasningsmulighed. Det er en kommunal opgave at sikre dette. Socialdemokratiet vil tilrettelægge en familiepolitik, der gør det muligt for såvel mænd som kvinder at vælge både familie og arbejde.

Arbejdsmarkedets parter skal tage et medansvar gennem etablering af familievenlige arbejdspladser, som tilgodeser børnefamilierne. Familiepolitikken bør inddrages som en del af det samarbejde, der foregår i samarbejdsudvalgene på de enkelte virksomheder.

Alle børn skal sikres mulighed for kulturelle, sociale og fritidsmæssige aktiviteter uanset baggrund.

Værdien af børnefamilieydelsen skal bevares som en kontant kvartalsvis udbetaling. Socialdemokratiet vil bibeholde børnefamilieydelsen som et tilskud til familierne, da tilskuddet er et mere direkte bidrag til børnene end et fradrag.

Socialdemokratiet vil tilrettelægge en familiepolitik, der gør det muligt for såvel mænd som kvinder at vælge både familie og arbejde.

Truede familier

Barnets egne rettigheder skal sikres i tilfælde, hvor familien opløses, eller barnet udsættes for overgreb. Børn skal sikres mulighed for kontakt til begge forældre. Der skal tages udgangspunkt i barnets behov for gode og nære kontakter til begge forældre. Ved uenighed om forældremyndighed og samværsret bør forældrene være stillet ens.

Alle børn har krav på at blive beskyttet mod omsorgssvigt og fysiske eller psykiske overgreb fra voksne.

Truede børn og familier må sikres de nødvendige rettigheder og støtte så tidligt som muligt. Umiddelbar rådgivning og støtte har afgørende betydning. Ind-

Alle børn har krav på at blive beskyttet satsen må tage udgangspunkt i og udformes i tæt samspil med den enkelte familie med børnenes behov som det centrale element.

mod omsorgssvigt og fysiske eller psykiske overgreb fra voksne.

Den forebyggende indsats, herunder sundhedsplejerskernes og daginstitutioners/dagplejens rolle, skal styrkes.

Som led i en styrkelse af den forebyggende indsats må alle børn og unge sikres en selvstændig adgang til åben og anonym rådgivning.

Det skal sikres, at alle kommuner udarbejder handlingsplaner - og følger op på dem - for både børn og familier i de tilfælde, hvor børn anbringes uden for hjemmet. Anbringelse af børn uden for hjemmet skal ske i tide.

Indsatsen for den gruppe unge, der slås med oplevelsen af afmagt og håbløshed - og som reagerer herpå med hærværk, kriminalitet, misbrug og selvmord - må styrkes. Indsatsen for sårbare unge må tage udgangspunkt i den enkelte unge, være konsekvent og give den unge en tro på sig selv samt en sikker mulighed for en plads til ham eller hende i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Ansvar for en sådan indsats skal ske som en koordineret indsats mellem de forskellige myndigheder og organisationer.

For at fremme børns rettigheder og interesser i samfundet gøres Børnerådet permanent efter forsøgsperiodens udløb.

En forebyggende sundhedsindsats

Til god livskvalitet hører et godt helbred. Derfor er det afgørende for Socialdemokratiet, at den sundhedsfremmende og forebyggende indsats prioriteres højt.

Dansk sundhedspolitik skal leve op til hensigterne i WHO's program »Sundhed for alle - år 2000«, hvor det er et overordnet mål at sikre lige adgang til sygdomsbehandling, at forebygge sygdomme og at fremme folkesundheden og livskvaliteten for den enkelte.

Vi kan gøre meget selv for at forebygge sygdomme. Især når det gælder livsstilssygdomme, kan den enkelte selv påvirke sin sundhedstilstand. Det handler om kost, motion, arbejdsmiljø, alkohol og tobak.

Den enkelte borger motiveres gennem individuel og gruppeorienteret oplysningsindsats til at tage bedre vare på sin egen sundhed.

Rådgivnings- og oplysningsarbejdet skal starte tidligt og vare livet igennem. Der er behov for flere sundhedsplejersker, flere tværfaglige sundhedscentre, og at de praktiserende læger tager aktivt del i det forebyggende og sundhedsfremmende arbejde.

Lige adgang til sundhedsvæsenet

Socialdemokratiet mener, at sygehusbehandlingen er en offentlig opgave. Det sikrer borgerne en ens og lige behandling, som alene skal afgøres ud fra behandlingsmæssige behov og ikke af den enkeltes økonomiske formåen eller arbejdsmarkedstilknytning.

Socialdemokratiets sundhedspolitik bygger på solidaritet og lighed og respekt for den enkelte. Et velfungerende, offentligt sygehus- og sundhedsvæsen er en grundlæggende rettighed i vort velfærdssamfund.

Problemet i sundhedsvæsenet er ikke alene de økonomiske ressourcer. Der er også behov for bedre planlægning og en mere målrettet politisk styring, der også inddrager de behov og synsvinkler, borgeren har, når han/hun møder sundhedsvæsenet som patient eller pårørende. Socialdemokratiet vil fortsat støtte princippet om, at sygehusvæsenets politiske ledelse skal bestå af folkevalgte.

I de seneste år er der uddannet for få læger og for lidt personale, som kan løse pleje- og omsorgsopgaverne. Derfor forudsætter en forbedret service en forstærket uddannelsesindsats. Det tager tid, men det er én indsats, der skal gøres. Vi vil arbejde for, at den skæve geografiske fordeling af personalet i sundhedssektoren udjævnes.

Der er behov for at skabe større fleksibilitet hos læger og andre personalegrupper for her og nu at sikre borgerne en bedre og hurtigere behandling. I

Problemet i sundhedsvæsenet er ikke alene de økonomiske ressourcer. Der er også behov for bedre planlægning og en mere målrettet politisk styring, der også inddrager de behov og synsvinkler, borgeren har, når han/hun møder sundhedsvæsenet som patient eller pårørende.

en overgangsperiode, indtil antallet af uddannede læger og plejepersonale svarer til behovet, må der findes løsninger, som sikrer borgerne en tilfredsstillende behandling uden lange ventetider. I forbindelse hermed skal der også gøres en indsats for at sikre tilstrækkeligt lægefagligt personale på de mindre sygehuse i yderområderne.

Læger skal i almindelighed ikke kunne modtage honorar eller rejser fra medicinalindustrien. Opblødning af faggrænser, arbejdstilrettelæggelse, kvalificeret ledelse og en større gennemsigthed for patienterne er områder, der skal arbejdes med for at forbedre servicen.

Lægernes arbejdsforhold skal forandres, så den patientrettede arbejdstid sættes væsentligt op. Anvendelse af informationsteknologi inden for sundhedssektoren skal fremmes.

Vi skal løbende vurdere reglerne for egenbetaling.

Eventuelle ændringer må ikke medføre en samlet forøgelse af den del af sundhedsudgifterne, som i dag dækkes af egenbetaling.

Den behandlingsmæssige kapacitet forøges ikke ved nye privathospitaler. Læger og plejepersonale uddannes af samfundet og hentes fra offentlige sygehuse med risiko for, at patienter, der ikke selv kan betale for behandlingen, må vente længere.

Sygdomsbehandling er som hovedregel vederlagsfri for den enkelte. Alligevel er der en samlet egenbetaling på ca. 8 mia. kr. om året, svarende til 15 pct. af alle sundhedsudgifter. Socialdemokratiet vil ikke acceptere indførelse af egenbetaling for lægebesøg.

Vi skal løbende vurdere reglerne for egenbetaling. Eventuelle ændringer må ikke medføre en samlet forøgelse af den del af sundhedsudgifterne, som i dag dækkes af egenbetaling.

Der skal være en større offentlig indflydelse på prisdannelsen på medicin, så patienternes og samfundets udgifter nedbringes. Danmark er det eneste EU-land uden en form for offentlig medindflydelse på medicinpriserne.

Bedre information til patienterne

Det frie sygehusvalg har ikke fået den betydning, der var forventet. Det skyldes dels manglende oplysning om ventetider, men også borgernes bevidste valg af lokalsygehuset uanset ventetid.

Oplysningen om det frie sygehusvalg må intensiveres. Patienterne skal sikres bedre information om ventetiderne på de enkelte sygehuse, og der skal informeres om behandlingskvaliteten. Til brug herfor skal sundhedsydelsernes kvalitet deklareres. Det skal sikres, at indsamling af og information om kvalitetsdata sker på et objektivt grundlag, så den enkelte borger får et godt grundlag for at vurdere valgmulighederne med hensyn til behandlingssted og -form.

Praktiserende læger skal have pligt til at informere om ventetider, og amterne skal sikre, at lægerne har de nødvendige data. Den enkelte patient skal inden for 8 dage fra henvisningstidspunktet modtage oplysning om dato og tidspunkt for forundersøgelse. Viser det sig, at patienten tilbydes operation, skal vedkommende ligeledes inden for 8 dage have besked om dato og tidspunkt for operation.

Ventetiden mellem konstateret behov for behandling og den faktiske behandling må aldrig overstige 3 måneder.

Sygehusvæsenet skal sikres tilstrækkelige økonomiske og faglige ressourcer til at klare dette krav.

Betalingsreglerne mellem amterne skal sikre, at borgernes frie sygehusvalg virker i praksis, og at behandlingskapaciteten udnyttes fuldt ud. Der bør afsættes centrale midler i amterne til formålet.

Det fremtidige sygehusvæsen

Den fremtidige sygehusstruktur skal bestå af et mindre antal højt specialiserede sygehuse med lands- og landsdelsfunktioner, akutte døgnfunktioner og lokale sygehuse/sundhedscentre med mulighed for akutte døgnfunktioner tilpasset de lokale forhold. Der etableres afdelinger, som alene udfører planlagte operationer, og der må gennemføres en fornuftig landsdækkende specialeplanlægning. Det er vigtigt, at amterne samarbejder om de mere specialiserede behandlinger. Det er også et landspolitisk ansvar at sikre den rigtige organisering af lands- og landsdelsspecialerne. Der bør etableres et nordisk samarbejde om de mest sjældne sygdomme. En samling af højt specialiserede funktioner sikrer, at der frigøres ressourcer til prioritering af de almindelige sygdomme.

Den medicinske behandling skal opprioriteres. Den ændrede befolkningssammensætning med flere ældre vil kræve mere af de almen medicinske afdelinger. Patienterne skal sikres et mere sammenhængende sygehusforløb ved etablering af tværfaglig diagnostisering og behandling. Mange flytninger af patienter kan herved undgås.

Etablering af hospice-afdelinger bør indgå i sygehusplanlægningen.

I primærsektoren bør der etableres flere tværfaglige sundhedscentre, så flest mulige diagnostiseringer og behandlinger kan foretages endeligt her.

Uddannelserne indenfor sygehusvæsenet skal tilpasses den nye struktur. Grunduddannelsen - til speciallæge - bør i langt højere grad ske på de almindelige hospitaler.

Der er nedsat en sygehuskommission, som skal komme med forslag til og vurderinger af forskellige modeller for den fremtidige tilrettelæggelse af sygehusvæsenet. Når kommissionen har afsluttet sit arbejde med udgangen af 1996, vil Socialdemokratiet tage initiativer til tilpasninger i tråd med vore grundlæggende holdninger til et sundhedsvæsen for alle.

Et øget samarbejde mellem amter og kommuner skal sikre hurtigere og bedre kvalitetsmæssig udskrivning af færdigbehandlede patienter og kortere ventetider. Også det sundhedsfremmende, opfølgende og forebyggende samarbejde skal styrkes.

Det skal sikres, at der ikke foregår økonomiske spekulationer, amter og kommuner imellem, på patienternes bekostning.

Ventetiden mellem konstateret behov for behandling og den faktiske behandling må aldrig overstige 3 måneder.

Et øget samarbejde mellem amter og kommuner skal sikre hurtigere og bedre kvalitetsmæssig udskrivning af færdigbehandlede patienter og kortere ventetider. Også det sundhedsfremmende, opfølgende og forebyggende samarbejde skal styrkes.

Bedre tilbud til sindslidende og handicappede

Alle mennesker oplever kriser og psykiske problemer på et eller andet tidspunkt i deres tilværelse. Der skal skabes åbenhed omkring dette, så det er naturligt at søge hjælp og behandling. Det er vigtigt, at den enkeltes netværk inddrages som et led i det forebyggende arbejde.

Der er i de senere år afsat betydelige ressourcer for at sikre sindslidende den bedst mulige hjælp. Målet for denne indsats er, at der i alle dele af landet er et beredskab af behandlingsmuligheder og sociale tilbud, så der hurtigst muligt tilbydes den rigtige hjælp. Der er fortsat behov for at tilføre nye ressourcer, som også vil tage sigte på at støtte pårørende til sindslidende og handicappede.

Distriktpsychiatrien er i de seneste år blevet udbygget både i bredden og dybden. Den udbygning skal fortsætte, så der i hele landet kan tilbydes den nødvendige og tværfaglige behandling og støtte i patientens eget miljø.

Det er nødvendigt, at der udarbejdes behandlingsplan for de tungeste psykiatriske patienter, således at der er enighed mellem det psykiatriske og det sociale system om målsætningen og behandlingen af den enkelte patient. Der skal være et psykiatrisk tilbud f.eks. som psykiatrisk skadestue tilgængelig døgnet rundt.

Der skal også være mulighed for, at behandlingen og plejen kan foregå i særlige behandlingsmiljøer. Det kan f.eks. være hensigtsmæssigt, når sygdommen er knyttet til et misbrug, som ofte har en forbindelse med bestemte miljøer.

Der skal sikres nok pladser med kvalificeret personale på de psykiatriske sygehuse til at behandle de patienter, som har behov for indlæggelse. De fysiske rammer på alle psykiatriske behandlingssteder skal gøres tidssvarende. I lukkede afdelinger skal der være enkeltværelser.

Der skal sikres en kraftig udbygning af botilbud til sindslidende, som ikke kan etablere et selvstændigt liv i egen bolig. De skal tilbydes en bolig i bofællesskaber med tilknyttet personale. Bofællesskaber kan være midlertidig eller permanent efter den enkeltes behov. Tilbuddene om aktiviteter i dagtimerne i form af beskyttet beskæftigelse, væresteder m.m. skal fortsat udbygges. Tilbuddene kan etableres i samarbejde med frivillige organisationer.

Der skal sikres en kraftig udbygning af botilbud til sindslidende, som ikke kan etablere et selvstændigt liv i egen bolig.

De allersvageste mennesker, der i dag lever en isoleret tilværelse, skal nås gennem opsøgende indsats og en ordning med støtte- og kontaktpersoner.

Ligebehandling, ligestilling og integration er centrale principper i Socialdemokratiets handicappolitik.

Uddannelse, arbejdsmarked, trafik og kulturtilbud skal indrettes, så mennesker med handicap kan gøre brug af dem. Særlige tilbud som f.eks. skånejob og relevante bo- og beskæftigelsestilbud skal stilles til rådighed.

Bedre behandling og forebyggelse af alkohol-, medicin- og narkotikamisbrug

Mennesker, der er kommet ud i misbrug af alkohol eller narko, skal have tilbud om hjælp til at komme ud af misbruget og have hjælp til et anstændigt liv, set med både egne og samfundets øjne. Det skal ske i offentligt regi og i samarbejde med private organisationer.

Forebyggelse og behandling skal styrkes gennem en sammenhængende social- og sundhedsmæssig indsats og i samarbejde mellem alle involverede myndigheder. Med amternes overtagelse af behandlingen af misbrugere er der på dette område skabt større mulighed herfor.

Der er behov for væsentligt længere behandlingsforløb, der nøje er tilrettelagt efter den enkelte misbrugers situation og behov. Behandlingstilbuddene til narkomanerne skal være varierede, bl.a. skal der oprettes flere døgnbehandlings-pladser, og ventelisterne til ambulans behandling skal afskaffes.

Kommunerne skal sikre en effektiv opfølgning efter nedtrapningsbehandling, som kan hindre, at alkoholikere og narkomaner vender tilbage til misbruget. For at imødegå udbredelsen af rygeheroin og andre narkotiske midler, hvis udbredelse bliver stadig større, må der gennemføres en massiv oplysningsindsats med inddragelse af skoler, institutioner, politi, tidligere narkomaner, pårørende og socialt netværk.

Udenlandske forsøg skal følges nøje og skal - sammen med narkotiske stoffer, som vi ved for lidt om - danne udgangspunkt for danske, videnskabeligt funderede forsøg.

Også alkoholoplysningen må forstærkes. Der skal udarbejdes en alkoholpolitik på alle arbejdspladser.

Den etiske udfordring

Den meget hurtige teknologiske udvikling på det medicinske område stiller etiske krav. Der skal være klare lovgivningsrammer for medicinsk forskning og forsøgsvirksomhed. Dyreforsøg skal begrænses til et minimum. Nye behandlingsmetoder, som på grund af deres indhold eller mulige konsekvenser kan give anledning til etiske overvejelser, bør godkendes politisk, inden de tages i anvendelse.

Ny behandling bør først indføres, når effekt, omkostninger, bivirkninger m.v. er veldokumenteret. En kvalificeret medicinsk teknologivurdering skal foretages af en central organisation, der også kan opbygge et samarbejde med den teknologivurdering, der foregår i andre lande. I tilknytning til arbejdet med medicinsk teknologivurdering bør der løbende udarbejdes standarder for god faglig kvalitet på de enkelte behandlingsområder.

Etiske krav skal gennemdiskuteres i befolkningen, før der træffes beslutninger om generelle regler og retningslinier.

I en situation, hvor det af tekniske eller andre årsager ikke er muligt at tilbyde en konkret behandling til alle, er det nødvendigt at drøfte det etiske grundlag,

Mennesker, der er kommet ud i misbrug af alkohol eller narko, skal have tilbud om hjælp til at komme ud af misbruget.

inden der prioriteres mellem forskellige patientgrupper og behandlingstilbud. Det forventede resultat af behandlingen for patienten skal være afgørende for prioriteringen.

Høj alder, psykisk eller fysisk handicap må ikke afskære nogen patient fra at kunne modtage en sygdomsbehandling, når denne kan give et bedre liv.

De samlede ressourcer skal prioriteres, så der opnås størst mulig livskvalitet for flest mulige. Samtidig vil det ikke være etisk forsvarligt eller i overensstemmelse med det grundlæggende princip om lighed til sundhed, hvis man af økonomiske grunde undlader at indføre eller udbygge nye metoder, der kan helbrede tidligere uhelbredelige sygdomme eller væsentligt forbedre den eksisterende behandlingsmulighed.

Høj alder, psykisk eller fysisk handicap må ikke afskære nogen patient fra at kunne modtage en sygdomsbehandling, når denne kan give et bedre liv.

Det enkelte menneskes ønske om, at behandling undlades eller standses, skal respekteres. Det gælder også tilkendegivelse i livstestamente.

Borgere, der accepterer at deltage i forsøg, skal have deres sikkerhed og rettigheder fastlagt gennem en åben, overskuelig, konkret information og tilstrækkelige anvisninger.

Socialdemokratiet er klar til at drøfte anvendelsen af genterapi som behandlingsform ved alvorlige, kroniske sygdomme. Det må sikres, at genterapi ikke anvendes på kønsceller eller arveanlæg. Rammerne for genterapi skal fastlægges ved lov.

Sikring af kvalitet og muligheder

Danskernes vilje til velfærd er stor. På tværs af alle samfundsgrupper er der opbakning til velfærdssamfundet, den lige adgang, det sociale ansvar og den solidariske finansiering.

For Socialdemokratiet er det vigtigt, at det overordnede ansvar for centrale velfærdsopgaver altid varetages af de folkevalgte organer. Det er politikerne, der skal definere opgaverne, beslutte finansieringen og kontrollere opgaveløsninger samt kvalitet.

Denne opbakning er imidlertid ikke naturgiven. Den bygger på, at de opgaver, der varetages i fællesskab, løses ordentligt.

For Socialdemokratiet er det vigtigt, at det overordnede ansvar for centrale velfærdsopgaver altid varetages af de folkevalgte organer. Det er politikerne, der skal definere opgaverne, beslutte finansieringen og kontrollere opgaveløsninger samt kvalitet. De folkevalgte skal stilles til politisk ansvar herfor. Borgerne skal f.eks. igennem servicemål have indsigt i, hvordan de offentlige opgaver løses.

Herved skal det sikres, at tilbud og ydelser i alle tilfælde tager udgangspunkt i den enkeltes konkrete behov og ikke i betalingsevnen. Den lige adgang er en grundlæggende forudsætning for Socialdemokratiet.

En risiko ved at lægge en opgave ud til private er, at den i planlægning og udførelse kan blive løsrevet fra en nødvendig sammenhæng med andre dele af den offentlige service.

Ved udlicitering skal det sikres, at offentligt ansatte kan give tilbud. Sker der udlicitering til private, skal opgaven nøje defineres og kontrolleres, og de berørte medarbejdere skal sikres ansættelsestryghed og et ordentligt arbejdsmiljø under den nye arbejdsgiver. Der må ikke ske en lønnedgang eller forringelse af arbejdsforhold ved udlicitering. Socialdemokratiet vil, at pleje og omsorg fortsat er en samfundsopgave. På dette område vil vi ikke udlicitere til private.

Socialdemokratiet vil fortsat fremme valgfrihed, øget frihed til offentlige institutioner og brugerindflydelse inden for den offentlige sektor.

Fra byggepolitik til bopolitik

Gode og tidssvarende boliger har altid været et af de øverste punkter på Socialdemokratiets dagsorden. I dag er vi nået langt, når det gælder boligernes fysiske kvalitet, og når det gælder antallet af boliger.

Det er derfor naturligt at dreje boligpolitikken fra byggepolitik til bopolitik. Bopolitik handler om at sikre kvalitet og variation i boliguddudet, bymiljøet og i de enkelte boligkvarterer. Bopolitik handler om kvalitet de steder, hvor vi har vores bolig.

Mange års boligpolitik har rettet sig mod standardforbedring af boligmassen. En indsats, som har været vellykket, men som samtidig har medvirket til at formindske variationen i boliguddudet.

Bopolitikken skal medvirke til at forbedre vore muligheder for at vælge boliger af forskellig kvalitet, beliggenhed og ejerform. Der skal fortsat sikres et tilstrækkeligt antal boliger. Nedslidte boliger skal istandsættes eller rives ned. Nybyggeri skal i højere grad varieres i forhold til forskellige befolkningsgruppers behov. Bl.a. ved opførelse af ældreboliger, lejeboliger, ungdomsboliger, bofællesskaber og boliger indrettet til handicappede. Bofællesskaber kan øge det sociale netværk for såvel ældre som børnefamilier. Disse boligafdelinger skal integreres med andet byggeri.

Bopolitikken skal medvirke til at forbedre vore muligheder for at vælge boliger af forskellig kvalitet, beliggenhed og ejerform.

Det er et mål for Socialdemokratiet, at der er økonomisk balance mellem de enkelte boligformer.

Uanset boligform vil Socialdemokratiet sikre tryghed og stabilitet i boligforholdene.

En stabil udvikling i boligudgifterne for alle samfundsgrupper fremmer en alsidig beboersammensætning i de enkelte kvarterer og hæmmer en stærk opsplitt-

ning af befolkningen i forskellige boligformer, alt efter socialt tilhørsforhold, indkomst, husstandssammensætning og alder. Den omkostningsbestemte leje skal være grundlaget for boligudgiften for lejerne i den almenlystige og private udlejningssektor. Lejelovgivningen bør forenkles, så lejerne i langt højere grad får indflydelse på ejendommens drift og vedligeholdelse.

Løbende vedligeholdelse af de private udlejningsejendomme skal sikre, at fremtidig offentlig byfornyelse begrænses mest muligt.

En bedre bokvalitet i byer, kvarterer og boligområder kræver en sammenhængende indsats, hvor også beboerne medinddrages i planlægningsfasen. En indsats, der indeholder fortsat byfornyelse og opførelse af nye boliger samt økonomi, kultur og miljø i bredeste forstand.

Byøkologien skal styrkes markant - byøkologien er et af de væsentlige midler i opnåelsen af såvel globale som lokale miljøforbedringer. Samtidig er byøkologien et af de områder, der bidrager mest til synliggørelsen af vores ressourceforbrug og forureningen - hermed også et af de væsentlige indsatsområder med hensyn til den nødvendige holdningsændring. Byøkologien skal støttes gennem direkte støtte til byøkologiske tiltag.

Til fremme af byøkologien bør anvendes udviklingskontrakter mellem Boligministeriet, kommuner, boligselskaber, byfornyelsesselskaber, virksomheder m.fl.

Den nuværende varmesynsordning bør udvides til et egentlig miljø- og ressourcesyn. Byøkologiske hensyn skal indarbejdes i bygningsreglementet, f.eks. med regler om forbrugsmålere i alle boliger og normer for forbrug af energi, vand og genbrugsmaterialer.

Helhed i byfornyelsen

Den fremtidige byfornyelse skal være helhedsorienteret, en egentlig bypolitik.

Den hidtidige byfornyelse har udelukkende taget udgangspunkt i fysisk forbedring af boligerne.

Der er fortsat et stort behov for meget gennemgribende boligforbedring gennem _____ den såkaldte tunge byfornyelse. Men gennem en helhedsorienteret bypolitik skal der sigtes bredere. Trafikale, sociale, kulturelle og økologiske forhold, såvel som pladser og grønne områder skal indgå i forbedringer af kvarterer og byområder. Beboerne inddrages fortsat i beslutningerne.

Trafikale, sociale, kulturelle og økologiske forhold, såvel som pladser og grønne områder skal indgå i forbedringer af kvarterer og byområder.

Det skal sikres, at de samfundsmæssige investeringer ikke går tabt. Derfor skal ejere af byfornyeede ejendomme være forpligtet til løbende, efter nærmere fastlagte retningslinier, at vedligeholde disse.

En privat byfornyelse kan forebygge fremtidig tung byfornyelse og vil derfor med rette kunne finansieres inden for den ramme, der i dag anvendes til privat og tung byfornyelse. Byfornyelse skal også kunne benyttes i landområder.

Der er behov for at give beboere i det private udlejningsbyggeri større indflydelse på vedligeholdelse og forbedring i form af, at der skal være huslejenævn i alle kommuner.

Lavindkomstgrupperne skal fortsat gennem den individuelle boligstøtte sikres mulighed for en tidssvarende bolig.

Bedre sammenhæng i bypolitikken

I byområderne skal der investeres mere, offentligt som privat. Der må laves en samlet erhvervs-, bolig-, trafik- og miljøpolitik for de enkelte byområder, så der kan ske en vedvarende forbedring af miljøet og beskæftigelsen.

Der er gennem de seneste år sket en social og fysisk forslumning af en række boligområder i Danmark.

Det er byggerier med en række fællestræk som høj husleje, høj flyttefrekvens, mange sociale problemer, stor nedslidning af byggeriet, misbrugsproblemer, vold og hærværk. Samtidig har en stor procentdel fremmedsprogede indvandrere og flygtninge i praksis kun adgang til denne begrænsede del af boligmarkedet.

Socialdemokratiet ønsker at bryde den negative udvikling gennem en nyorientering i social- og boligpolitikken og integration af indvandrere og flygtninge.

Grundlaget for indsatsen må være respekt for mennesker på tværs af sociale, økonomiske, etniske og religiøse skel.

Gennem naboskab, socialt fællesskab, muligheder og arbejdsmarked skal hverdagslivet styrkes.

Socialdemokratiet vil derfor arbejde for, at der udvikles modeller for ny finansiering til sikring af bebyggelse af attraktive arealer i byerne, så det kan ske i overensstemmelse med borgernes ønsker. Desuden er det vigtigt, at der også overvejes nye finansieringsmodeller for det almennyttige byggeri, så dette byggeri fortsat kan leve op til sit formål.

Det sociale ansvar

Udbygningen af velfærdssamfundet har betydet, at de fleste, der ikke er i arbejde, modtager offentlige ydelser. Det er en tryghed, Socialdemokratiet vil bevare.

Vi vil samtidig arbejde for, at flest mulige kan leve en tilværelse uden behov for offentlig forsørgelse.

Det sociale ansvar er dog ikke kun et spørgsmål om økonomiske ydelser. Menneskelig bistand i form af eksempelvis socialpsykologisk og social-

Bistandsloven skal ændres, så kræfterne i højere grad koncentrerer om at hjælpe de truede og dårligst stillede grupper.

pædagogisk bistand skal forstærkes, og der skal forebygges gennem en tidligere indsats.

Der skal bygges på folks egne ressourcer og ansvarsfølelse. Det offentlige skal ud med hurtigere tilbud om aktivering i job eller uddannelse, og virksomhederne skal motiveres til at påtage sig et større socialt ansvar.

Bistandsloven skal ændres, så kræfterne i højere grad koncentrerer sig om at hjælpe de truede og dårligst stillede grupper.

Det skal undgås, at mennesker, der »kun« har midlertidig arbejdsløshed som problem, klientgøres i de sociale systemer.

Det frivillige sociale arbejde skal styrkes og videreføres.

Der skal findes løsninger på samspilsproblemer, der opstår, når skat plus aftrapning af indkomstafhængige ydelser sluger hele eller næsten hele indkomstfremgangen ved overgang fra ledighed til beskæftigelse. Samfundet har i de seneste år brugt milliardbeløb på at modvirke disse problemer.

Den særligt høje dækning ved indtægtstab for nogle grupper gør det nødvendigt med klare og veldefinerede regler. Er der mulighed for at tjene egen indkomst, skal man være forpligtet til at bruge muligheden.

Dette er helt nødvendigt for at kunne opretholde et ydelsesniveau, der i visse tilfælde kommer meget tæt på 100 pct. af den mistede indtægt.

Trygge vilkår for ældre

Ældre og pensionerede mennesker er lige så forskellige som resten af befolkningen med hensyn til behov og ønsker. Og for den sags skyld indkomst. Det eneste, de har til fælles er, at de er trådt ud af arbejdsmarkedet.

Indsatsen over for de ældre må afspejle denne forskellighed.

Det er afgørende, at befolkningen kan være sikker på, at den trygt kan gå den tredje alder i møde.

Der skal sikres tidssvarende og trygge boligforhold for de ældre afhængig af, om behovet er et moderne plejehjem, ældrebolig med fælles faciliteter eller andre former for bolig med mulighed for aflastning.

Målet med ældreboligreformen er, at ventetiderne skal reduceres mærkbart.

Ældre har krav på ordentlig, offentlig hjemmepleje. Ældre har krav på ordentlig, offentlig hjemmepleje og hjælpemidler efter behov. Der er i de seneste år sket en betydelig udvikling i omfanget af hjemmehjælp. Til gengæld kan det ses, at ikke alle kommuner prioriterer de praktiske dele af hjemmehjælpen højt. Er dette begrundet i, at den ældre selv

er i stand til at udføre det praktiske arbejde, er det i orden. Også friske ældre har brug for at holde sig i gang og tage ansvar for egen tilværelse. Forebyggelse og genoptræning skal opprioriteres.

Derimod skal der ubetinget afsættes det nødvendige antal hjemmehjælpstimer, når den ældre ikke selv magter det praktiske omkring rengøring, indkøb m.m.

Den opsøgende indsats på sundhedsområdet skal prioriteres højt. Herved sikres det, at alle ældre - også de, der ikke selv henvender sig - får ordentlige sundhedstilbud.

Vi vil medvirke til, at ældreråd og klageråd kommer til at fungere effektivt i forhold til kommunernes ældreservice og inddrager de ældre i et medansvar.

Folkepensionen skal fastholdes som det bærende element i det samlede pensionssystem, der gælder for alle ældre. Den er grundlaget for, at folk kan spare op med sikkerhed. Suppleret med overenskomstaftalt arbejdsmarkedspension og ATP skal folkepensionen skabe økonomisk tryghed for ældre, der forlader arbejdsmarkedet. Socialdemokratiet vil arbejde for, at mennesker, der i perioder har været væk fra arbejdsmarkedet, får mulighed for en pension på linie med de erhvervsaktive.

Folkepensionen skal fastholdes som det bærende element i det samlede pensionssystem.

Endelig er det vigtigt, at ældre kan vælge efterlønsordningen fra det 60. år. Det skaber en tryk overgang til alderdommen.

Et frodigt kultur- og fritidsliv

Et levende kultur- og fritidsliv for hele befolkningen er et afgørende kendetegn ved et velfærdssamfund.

Den kulturelle frodighed i det danske samfund er meget stor. Større og mindre grupper igangsætter mangeartede aktiviteter, som giver gode oplevelser og er en del af vor fælles identitet.

I takt med det stigende bombardement af kommercielle tilbud er det vigtigt at styrke kvalitet, deltagelse og mangfoldighed.

Samfundets opgave er at skabe bedre rammer for befolkningens deltagelse i kultur- og fritidslivet samt folkeoplysning.

Efterspørgslen efter kultur- og fritidsoplevelser af høj kvalitet vil stige i de kommende år, helt i tråd med den generelle udvikling i forbruget i samfundet. For at imødekomme borgernes ønsker om et bredt udbud af kvalitetstilbud må der udvikles nye støtteformer. Derved kan vi også skabe langt flere reelle jobmuligheder på disse områder.

Den skabende kunst er en uundværlig inspirationskilde for ethvert samfund. Der skal være plads til fornyelse og eksperimenter.

Med øget internationalisering bliver kunst- og kulturlivets rolle som udtryk

for fælles værdigrundlag endnu vigtigere. Tolerance, oplysning og demokrati er centrale dele af den danske kulturarv.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at kunstnere sikres ordentlige løn- og arbejdsforhold.

Den skabende kunst er en uundværlig inspirationskilde for ethvert samfund. Der skal være plads til fornyelse og eksperimenter, og det er en vigtig opgave for staten og kommuner at medvirke til dette. Herunder de rammer der gives den udøvende kunst.

På medieområdet skal public service - TV og Radio - styrkes som modvægt til det stærkt øgede antal kommercielle stationer. Forpligtelsen til at sende dansk-sprogede programmer og udsendelser med dansk synsvinkel må sikres i denne konkurrence. Danske kvalitetsprodukter skal prioriteres på både TV- og filmområdet. Reklamer må ikke forekomme midt i udsendelser. Dansk film er en vigtig del af det danske sprog og den danske identitet. Den nationale og europæiske film- og biografkultur skal fortsat støttes og udvikles.

Folkebibliotekerne skal med udgangspunkt i deres lokale forankring fungere som et samlende kulturinformations- og videnscenter, der er åbent for alle borgere. Den fri og lige adgang til information og viden er fundamentet i et demokratisk samfund. Derfor skal folkebibliotekerne tilbyde et bredt og tidssvarende udbud af såvel arrangementer som informationer dækkende fra skønlitteratur til informationsteknologi. De basale bibliotekstilbud skal fortsat være gratis.

De kommunale musikskoler har været en succes, der skal følges op med samme muligheder for drama og billedkunst.

Fritids- og idrætspolitikken skal bidrage til bedre kontakt mellem generationer og befolkningsgrupper. Det frivillige foreningsarbejde er grundstammen i en socialdemokratisk politik. Vi skal arbejde for et udbygget samarbejde mellem det offentlige og det frivillige foreningsarbejde, inden for både skole-, kultur- og idrætslivet.

Børns og unges deltagelse i et bredt udbud af fritidstilbud kan medvirke til den enkeltes sociale udvikling, forståelse og tolerance over for andre. Også etniske mindretal og socialt truede unge har brug for at deltage i fritidsaktiviteter sammen med andre grupper af unge.

De kommunale musikskoler har været en succes, der skal følges op med samme muligheder for drama og billedkunst. **Folkets kirke** Langt den største del af befolkningen er medlemmer af den danske folkekirke, og interessen for og deltagelse i folkekirkens handlinger, kulturelle virksomhed og sociale arbejde er stigende. Det er en politisk opgave for Socialdemokratiet at deltage i det folkekirkelige arbejde på alle planer for at udvikle den danske folkekirke til en folkets kirke og et vigtigt bindeled i lokalet samfundet.

Folkekirkens forkyndelsesfrihed understreges ved, at præsterne ansættes af staten, der samtidig gennem den folkekirkelige lovgivning skal sikre åbenhed og demokrati. Socialdemokratiet arbejder for en videre udbygning heraf.

Vi afviser tanker om indførelse af et overordnet kirkeråd eller lignende med myndighed til at udtale sig på den samlede folkekirkens vegne.

I stedet bør man - i respekt for mangfoldigheden - styrke de lokale menighedsråd og provstiudvalg. Forvaltningen af folkekirkens penge skal demokratiseres og forenkles, så der skabes større forståelse ikke blot for det enkelte sogns dispositioner, men også for sammenhængen i stiftets prioriteringer.

Demokratiseringen ønskes også styrket ved, at sognets og menighedsrådets medlemmer i stigende grad inddrages i arbejdet med fortolkning af kirkens tro, undervisning og social virksomhed.

Kirkens kulturelle placering i lokalsamfundet bør bl.a. styrkes ved, at man støtter udviklingen mod en mere alsidig anvendelse af kirkebygningerne, så kulturelle aktiviteter bliver et naturligt supplement til de kirkelige handlinger. Menighedsrådene tilskyndes til at lade sognegårde og lignende anvende af foreninger og organisationer til mødevirksomhed og sociale aktiviteter.

Brugen af folkekirkens bygninger bør i det hele taget afspejle, at kirken er alles kirke og ikke blot kirke for særskilte grupper.

Socialdemokratiet støtter folkekirkens mellemkirkelige arbejde lokalt og internationalt og ønsker arbejdet for respekt for religiøse forskelligheder styrket.

Dette sker blandt andet gennem undervisning og udveksling, så der gennem indsigt i egen kultur skabes forståelse for menneskelig og religiøs mangfoldighed i Danmark og i andre kulturer.

Socialdemokratiet støtter folkekirkens mellemkirkelige arbejde lokalt og internationalt og ønsker arbejdet for respekt for religiøse forskelligheder styrket.

Decentralisering og brugerstyre

Stadig flere opgaver er gennem de senere år blevet lagt fra staten ud til kommuner og amter, og de varetager i dag langt den største del af de offentlige opgaver. Samtidig har kommunerne lagt mere kompetence ud til institutioner, lokalråd og andre enheder i lokalsamfundet.

Socialdemokratiet støtter en sådan decentralisering og øget lokal selvforvaltning. En velfungerende offentlig sektor skabes i samspillet mellem stat, amt og kommuner og mellem amter, kommuner og borgere.

Kommuners og amters politik skal være i overensstemmelse med de overordnede målsætninger, der udstikkes af regering og Folketing. Inden for disse målsætninger skal man lokalt og regionalt kunne prioritere og tilrettelægge opgaverne ud fra de lokale behov. Det kræver en særlig indsats i hovedstadsområdet, og Socialdemokratiet vil derfor arbejde for, at der gennemføres en reform af struktur- og opgaveløsning omfattende hele HT-området.

Af hensyn til gennemskuelighed og borgernes oplevelse af retfærdighed er der grænser for, hvor forskellige offentlige ydelser bør kunne være fra kommune til kommune. Socialdemokratiet vil sikre borgerne minimumsrettigheder på vitale serviceområder.

Til god offentlig service hører, at borgerne kan gennemskue deres rettigheder og pligter. Enklere regler, mere information og åbenhed er det vigtigste for at fremme dette.

Kommunernes pligt til at oplyse borgerne om de kommunale servicemål og udviklingen i de kommunale serviceydelser er et skridt på vejen.

Socialdemokratiet ønsker at gå videre. Informationen om ventetider til daginstitutioner, ældreboliger, plejeboliger og sygehusbehandling skal forbedres.

Borgernes rettigheder

Gennemskuelighed i den offentlige service er helt central for demokratiets funktion, for at borgerne kan vurdere virkningerne af de politiske prioriteringer og beslutninger, og for at borgerne kan få klarhed over deres rettigheder og forpligtelser.

Derfor er der i de seneste år både via lovgivning og bedre (amts)kommunal service gennemført en række initiativer, der har det til fælles, at de skal styrke borgernes rettigheder.

Socialdemokratiet vil sikre borgerne minimumsrettigheder på vitale serviceområder.

Socialdemokratiet ønsker at gå videre ad denne vej. Velfærdssamfundet skal i videst muligt omfang og så aktivt som muligt inddrage borgerne i beslutningerne. Det må være et krav, at der på alle niveauer i den offentlige forvaltning informeres klart om mål, midler og service.

Et vigtigt skridt i denne retning er taget med (amts)kommunernes forpligtelse til at udarbejde servicedeklarationer over tilbud til borgerne.

Vi vil arbejde for, at borgernes indsigt og inddragelse i den kommunale planlægning styrkes. Det kan bl.a. ske gennem udarbejdelse af handlingsplaner for natur og miljø, der underlægges samme offentlighedsprocedure som lokalplaner.

Det må være et krav, at der på alle niveauer i den offentlige forvaltning informeres klart om mål, midler og service.

Borgernes direkte indflydelse på beslutningerne er blevet styrket med indførelse af forældre- og brugerbestyrelser på daginstitutioner- og skoleområdet. Her skal det løbende vurderes, i hvor høj grad det er muligt at udlægge mere kompetence fra forvaltningen til den enkelte institution og dermed brugerne. Det gælder f.eks. kompetence i forbindelse med økonomi og ansættelse af personale på institutionen.

Pladsgarantien på børneområdet er realiseret i langt de fleste kommuner. Der skal fortsat arbejdes for pladsgaranti på børneområdet. Mangel på institutionspladser må ikke være en hindring for forældres ønsker om at være aktive på arbejdsmarkedet. De enkelte forældre skal have oplysning om, hvornår der vil være en daginstitutionsplads ledig, så det er muligt at indrette sig herefter.

Der er indført ret til børnepasningsorlov og ret til uddannelsesorlov. Fordelen ved disse ordninger er netop, at der er klare rettigheder, når de objektive kriterier er opfyldt.

En fuldstændig afskaffelse af ventetider til offentlig service er en illusion. Derimod kan og skal det sikres, at den enkelte borger med behov for en ydelse eller service altid kan få konkrete oplysninger om, hvornår en given ydelse eller service kan opnås.

Med respekt for indgåede aftaler vil Socialdemokratiet understøtte en udvikling i retning af større åbenhed og medlemsindflydelse i forvaltningen af alle former for pensionsopsparing.

Også i »gråzone-området« mellem offentligt og privat er det vigtigt at sikre åbenhed om beslutninger, der vedrører borgerne.

Med arbejdsmarkedsreformen er en betydelig del af kompetencen blevet udlagt til de regionale arbejdsmarkedsråd. Også i arbejdsmarkedspolitikken er det vigtigt, at der er åbenhed om de politiske beslutninger. Derfor skal der være bedre information og større åbenhed om arbejdsmarkedsrådenes arbejde og beslutninger.

Det lokale og regionale demokrati

Det er vigtigt, at alle grupper i samfundet har reel mulighed for at deltage i beslutningsprocesserne i de kommunale råd.

Medlemmer af kommunale råd er, uanset om de er privat eller offentligt ansat, sikret ret til frihed fra arbejde for at passe deres kommunalpolitiske opgaver.

Forebyggelse og begrænsning af kriminalitet

Ledetråden i den socialdemokratiske retspolitik er at bevare og udbygge retsstaten. Det indebærer bl.a., at vi vil bekæmpe kriminalitet og vold, og at den enkelte borger sikres bedst muligt mod uretmæssige overgreb fra såvel private som myndigheder.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at domstolene sikres større uafhængighed.

Vi vil med henblik på at bedre de fundamentale retsstatsprincipper løbende vurdere behovet for justeringer eller omlægninger i retsvæsenet som helhed.

For at sikre lighed for loven vil Socialdemokratiet bl.a. arbejde for, at der for »småsager« sikres en enklere og mindre omkostningsfyldt adgang til domstolene.

Den internationale grænseoverskridende kriminalitet er øget gennem de sene¹

ste år. Socialdemokratiet anser det derfor for væsentligt, at vi til stadighed udbygger det mellemstatslige politisamarbejde. Det er afgørende for Socialdemokratiet, at den enkelte borger kan føle sig tryk - ude som hjemme - og det anses for meget vigtigt fortsat at arbejde for at fjerne årsager til kriminalitet.

Kriminaliteten i samfundet skal fortsat begrænses. Det skal bl.a. ske ved, at den retspolitiske indsats i videre omfang samordnes med indsatsen på social-, sundheds- og skoleområdet. Kun på den måde skabes der sammenhæng og helhed i den kriminalitetsbekæmpende indsats, ligesom retspolitikken i højere grad tilføres en social dimension - et menneskeligt ansigt.

Øget tværfaglig forskningsindsats på området må støttes. Kun gennem præcis viden om problemets karakter muliggøres virksomme og hensigtsmæssige modforanstaltninger.

Politiets synliggørelse som gade- og nærpoliti øger borgernes tryghed. En yderligere afkortning af ventetider både ved domstolene og ved afsoning vil også virke forebyggende på kriminaliteten.

Det er afgørende for Socialdemokratiet, at den enkelte borger kan føle sig tryk - ude som hjemme - og det anses for meget vigtigt fortsat at arbejde for at fjerne årsager til kriminalitet.

Der skal tages initiativ til bedre beskyttelse af vidner og hjælp til ofre for kriminalitet.

Voldsofre skal tilbydes den nødvendige psykologiske, juridiske og økonomiske bistand. Der skal sættes kraftigt ind mod vold og kriminalitet udøvet af rockere og tilsvarende grupper.

Der skal ske hurtig domsfældelse og afsoning i forbindelse med grov vold.

Det vil være aktuelt at nyvurdere forholdet mellem straf og kriminalitet på visse områder, f.eks. grov økonomisk kriminalitet i forhold til simple tyverier.

Indsatsen over for unge førstegangskriminelle skal forstærkes.

Samarbejdet mellem skole, socialforvaltning og politi (SSP-samarbejdet) opprioriteres i alle kommuner. Arbejdet med ungdomskontrakter, hvor unge forpligtes til at følge en nærmere aftalt aktivitet, skal styrkes. De unge skal på den måde mærke, at kriminalitet får konsekvenser. Omvendt bør der ikke, såfremt kontrakten overholdes, ske påtegning i straffeattest. Erfaringer med behandlingsdomme til kriminelle narkomisbrugere skal bruges til at udbygge alternativ til fængsel.

Strafområder, hvor samfundstjeneste kan anvendes, bør udvides og idømmelse af samfundstjeneste bør anvendes mere aktivt end i dag.

Mulighed for samfundstjeneste har vist sig at være et godt og forebyggende alternativ til frihedsstraffe. Strafområder, hvor samfundstjeneste kan anvendes, bør udvides og idømmelse af samfundstjeneste bør anvendes mere aktivt end i dag.

Der skal gøres en større indsats for at sikre, at afsoningsvilkår ikke vanskeliggør meningsfyldt tilbagevenden til samfundet. Narko i fængslerne skal bekæmpes. I den forbindelse skal antallet af stoffri afdelinger udbyg-

ges i såvel lukkede som åbne fængsler. Der skal arbejdes mere effektivt på at resocialisere og behandle dømte for at mindske tilbagefald til ny kriminalitet. Det gælder ikke mindst gennem aktiv indsats for at sikre job og bolig efter løsladelse.

De nye danskere - et fælles ansvar

Socialdemokratiets integrationspolitik bygger på gensidig forståelse og respekt for hinandens kulturer og værdier.

Det danske samfund bygger på værdier om demokrati, menneskerettigheder og ligestilling. Det er nødvendigt, at indvandrere deltager i det danske samfundsliv med respekt for disse grundholdninger. Vi får til gengæld inspiration og menneskelige ressourcer fra nye kulturer.

Med det som udgangspunkt ønsker Socialdemokratiet en dialog med indvandrere, flygtninge og deres organisationer om den fælles opgave, vi har med at sikre gode forhold for alle, der lever i Danmark.

Fremmedsprogede børn, der er født her i landet, skal kunne tale og forstå dansk, når de begynder i folkeskolens 1. klasse. Derfor skal indlæring i dansk i førskolealderen gøres obligatorisk. Det kræver, at der afsættes de nødvendige ressourcer også til dagsinstitutioner m.v. Der bør skabes større sammenhæng mellem modersmålsundervisningen og indlæringen af dansk. Det skal bl.a. ske gennem kvalitetskrav til lærerne og undervisningsmaterialerne.

For at fastholde grundskolen som en dansk folkeskole må det tilstræbes, at der højst er 25 pct. fremmedsprogede elever i en klasse.

At kunne dansk er afgørende for de voksnes muligheder for at finde arbejde og fungere i dagligdagen. Loven giver mulighed for at knytte modtagelsen af kontanthjælp sammen med danskundervisning. Denne mulighed bør bruges af kommunerne. Et krav om danskundervisning må følges op af nem og attraktiv adgang til kurser.

Skal integrationen af de »nye danskere« lykkes, kræver det, at alle bidrager. Arbejdsgivere, fagforeninger og kolleger på arbejdspladserne har et medansvar for, at de barrierer, som ikke mindst 2. generations indvandrere står overfor, nedbrydes.

Der ligger en udfordring i, at indvandrere får de samme muligheder på arbejdsmarkedet som andre danskere. Der skal skabes plads på arbejdsmarkedet til mennesker med en fremmed etnisk baggrund, også i ordinære stillinger på de offentlige arbejdspladser. Der skal gøres en særlig indsats for at hjælpe flygtninge og indvandrere ind på arbejdsmarkedet.

Fremmedsprogede børn, der er født her i landet, skal kunne tale og forstå dansk, når de begynder i folkeskolens 1. klasse.

Der skal skabes plads på arbejdsmarkedet til mennesker med en fremmed etnisk baggrund, også i ordinære stillinger på de offentlige arbejdspladser.

Kommunerne må inddrages mere aktivt, når det gælder flygtninges boplacering. Der skal for Københavnsområdet oprettes et regionalt nævn til at løse denne opgave, og det samme skal andre steder i landet ske via kommuneforeningerne.

For at hjælpe flygtninge og indvandrere ind på arbejdsmarkedet skal der iværksettes jobprogrammer i deres boligområder.

Uddannelse af to-sproget offentligt personale skal opprioriteres - navnlig i den sociale sektor og i undervisningssektoren.

Danmark, Europa og verden

Vi har brug for internationalt samarbejde for at nå vore grundlæggende politiske mål, hvad enten disse drejer sig om at udvikle velfærdssamfundet eller sikre fred. Kun ved at gå aktivt ind i opbygningen af et forpligtende internationalt samarbejde kan vi præge udviklingen i den retning, vi ønsker.

På det globale plan er storpolitiske balancer ændret, magter opløst og nye lande kommet til. Nye vækstcentre er opstået, en ny handelsorganisation oprettet, og den regionale integration har taget fart.

Men fattigdomsproblemer, især i Afrika, er så alvorlige som nogensinde. Sociale og økonomiske vanskeligheder, befolkningstilvækst, miljøødelæggelse, krige og konflikter, befolkninger på flugt, fundamentalisme og spredningen af AIDS og andre smitsomme sygdomme er alle facetter i det globale billede.

I Europa kan kun et stærkere samarbejde forebygge politisk og økonomisk ustabilitet. Høj arbejdsløshed, usikre A-kraftværker, miljøkatastrofer og etniske og nationale konflikter i vore nærområder er også vort problem.

Selvom Jerntæppet er væk, er Europa stadig delt. Overvindelse af dette skel er Europas vigtigste udfordring for Socialdemokratiets Europapolitik. Samarbejde mellem landene i Europa er den eneste sikre metode til at bidrage til vor egen sikkerhed, økonomisk tryghed og til et rent miljø.

Vi har udvidet vore forbindelser med de baltiske lande og Polen samt Kalinin-grad- og Sankt Petersborg-regionerne.

Socialdemokratiets svar på den stærkere internationale afhængighed er at styrke solidaritetslinien dansk udenrigspolitik.

Det kan danne baggrund for et kulturelt og økonomisk samarbejde omkring Østersøen.

Socialdemokratiet vil fremme udviklingen og respekten for menneskerettighederne i hele regionen.

Der er tale om økonomisk og militært samarbejde samt dansk bistand, f.eks. på miljøområdet.

Socialdemokratiets svar på den stærkere internationale afhængighed er at styrke solidaritetslinien i dansk udenrigspolitik. Vi tror på et stærkt verdenssamfund. Derfor er det vigtigt, at den engagerede linie i udenrigspolitikken fortsat udbygges. I det lys vil Socialdemokratiet koncentrere sin internationale indsats om tre hovedopgaver:

- * Fredens projekt
- * Borgernes Europa
- * En ny dagsorden for udvikling.

Fredens projekt

Vi vil satse målrettet og massivt på at få det tidligere opdelt Europa til at vokse sammen igen. Her kommer EU til at spille en hovedrolle.

Befolkningerne i Central- og Østeuropa skabte selv det demokratiske gennembrud. Nu skal vor del af Europa bidrage til at styrke den demokratiske, sociale og økonomiske udvikling. Den gamle politiske skillelinie må ikke erstattes af en ny økonomisk.

Den markedsøkonomiske virkelighed har været hård for befolkningerne i Central- og Østeuropa, som mange steder har oplevet store fald i levestandarden for de mange, og stor rigdom for de få.

Socialdemokratiets højeste prioritet er en udvidelse af EU med de central- og østeuropæiske lande, herunder de baltiske, ved at støtte en genopbygning af landene og forberede dem til et kommende medlemskab. De danske støtteordninger skal fortsat udvikles og udvides.

Vi vil arbejde for, at miljø og lønmodtagerrettigheder får en central placering i forberedelserne.

Miljøpolitikken og lønmodtagerbeskyttelse udgør en uadskillelig del af det indre marked. Forbedringer for lønmodtagerne skal ske samtidig med udbygningen af det indre marked.

EU skal åbne sit marked helt over for Central- og Østeuropa. EUs øststøtte spiller en vigtig rolle, og den må gøres mere enkel, mindre bureaukratisk og i højere grad omlægges fra låne- til gavebistand.

Socialdemokratiet er opmærksom på Middelhavsområdet's øgede betydning, og behovet for et tæt samarbejde. Målet er at udvikle retssamfund og demokrati i Nordafrika, gennem økonomisk og finansielt samarbejde, og et socialt, kulturelt og menneskeligt partnerskab.

I 1990'erne er sikkerhedspolitik primært at afværge lokale konflikter, før de udvikler sig til egentlige krige og om at hindre konflikterne i at opstå gennem en forebyggende politisk indsats og økonomisk støtte. Der er derfor behov for stærke politiske bånd mellem landene for at skabe varig fred i Europa.

Socialdemokratiets højeste prioritet er en udvidelse af EU med de central- og østeuropæiske lande, herunder de baltiske.

Socialdemokratiet vil arbejde for at integrere de tidligere Warszawapagt-lande i et forsvars- og sikkerhedspolitisk arbejde. NATO har allerede indgået Partnerskab for Fred-aftaler med en række af disse lande. Vi ønsker, at disse aftaler kan udvides med mulighed for medlemskab af NATO. Det er centralt for vor egen sikkerhed og stabiliteten i vort nærområde. Også fremover bør navnlig samarbejdet med Polen og de baltiske lande gives prioritet.

Det kræver et samarbejde med Rusland, hvis nye spændinger skal undgås. Det er vigtigt at få Rusland integreret i det europæiske samarbejde, så den tidligere supermagt ikke oplever at blive lukket ude og isoleret. Men det er også vigtigt, at Rusland selv er indstillet på at samarbejde.

NATO er kernen i Danmarks og Europas sikkerheds- og forsvarspolitik, og sådan skal det også være fremover. NATO skal ikke alene tage sig af det fælles forsvar, men skal også udvikle sin evne til at bidrage til fredsbevarelse og fredsskabelse under et FN- eller OSCE-mandat.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at NATOs og USAs centrale rolle i Europa fastholdes. WEU synes primært at skulle tage sig af fredsbevarende og humanitære opgaver og vil ikke være et alternativ til NATO. WEU er i dag anderledes end det WEU, vi kendte tidligere. WEU skal derfor vurderes fordomsfrit med respekt for det danske forbehold i EU.

Gennem vort medlemskab af NATO og vor observatørstatus i WEU har Danmark i den nuværende situation mulighed for at øve indflydelse på de beslutninger, der træffes.

Vi er ikke på forhånd udelukket fra at deltage i løsning af de opgaver af humanitær fredsbevarende og krisestyrende karakter, der overlades til WEU.

Socialdemokratiet vil modarbejde, at EU udvikler sig til en militær union.

Vi vil i takt med den sikkerhedspolitiske udvikling fortsætte omlægningen af det danske forsvar. Hjemmeværnets rolle skal indgå i en samlet vurdering af forsvarets fremtidige opgave. Danmark vil fortsat påtage sig sin del af de internationale fredsbevarende og fredsskabende opgaver for FN og OSCE. Alle muligheder for at styrke OSCE bør udnyttes.

FN er på det globale plan fortsat den centrale organisation til at sikre fred og sikkerhed.

FN er på det globale plan fortsat den centrale organisation til at sikre fred og sikkerhed. Men FN må gøres i stand til at handle mere effektivt og hurtigere. Ikke mindst for at hindre konflikter i at brede sig. Etableringen af et internationalt humanitært og militært beredskab vil være det rette middel hertil.

Vi vil arbejde for, at FN's økonomi saneres og justeres - herunder at skyldnerlandene betaler sin gæld til FN - så den nye verdensordens økonomiske sværvægte yder et kontingent, der står i et rimeligt forhold til deres formåen.

Borgernes Europa

Socialdemokratiets vision for fremtidens Europa er enkel. Vi vil have fred i vor

verdensdel, mere og bedre beskæftigelse og et ordentligt miljø. Vi vil fremme et europæisk samarbejde, der bliver bedre til at løse de problemer, borgerne oplever som alvorlige, og som det enkelte land ikke selv kan løfte. Derimod skal EU ikke blande sig i det enkelte lands skatte- og fordelingspolitik. Nærhedsprincipets arbejdsdeling mellem nationalstater og EU skal respekteres.

EU har stor indenrigspolitisk betydning. Vi har brug for EU til at løse store, afgørende opgaver. Men afstemningerne om Maastricht-traktaten og Edinburgh-aftalen viste, at befolkningens opbakning ikke er en given sag. Socialdemokratiet vil arbejde for et mere åbent og demokratisk EU, som prioriterer beskæftigelse, arbejdsmiljø, miljøet og forbrugerbeskyttelse højt.

Den største udfordring for EU er fortsat indsatsen mod arbejdsløsheden. Beskæftigelsesfremme skal være en selvstændig målsætning i traktaten, så beskæftigelsen får en langt stærkere placering i EU. Vi vil arbejde for en europæisk beskæftigelsespolitik, som knyttes sammen med den økonomiske politik.

Der skal iværksættes en forpligtende handlingsplan for beskæftigelsesindsatsen for alle medlemslande. Overvågningen og indsatsen over for beskæftigelsesudviklingen skal have lige så stor tyngde som den monetære politik. Til dette formål oprettes en særlig beskæftigelseskomité med deltagelse af finans- og arbejdsmarkedsministre.

EU har stor indenrigspolitisk betydning. Vi har brug for EU til at løse store, afgørende opgaver.

Det økonomiske og monetære system skal sikre valutastabilitet for de lande, der ikke går med i en fælles mønt, forudsat at de fører en ansvarlig økonomisk politik.

Fastlæggelsen af lønmodtagernes rettigheder skal modsvare det indre marked. Socialdemokratiet vil arbejde for, at grundlæggende rettigheder svarende til ILO-konventionen skrives direkte ind i traktaten. Det kan være med til at hindre social dumping og vil også være vigtigt for den folkelige forståelse for optagelse af nye lande i EU.

EU er miljøets hidtil bedste chance, fordi der er tale om et internationalt samarbejde, der forpligter medlemslandene. Vi vil arbejde for, at miljøhensyn indgår på alle politikområder, herunder landbrugs-, transport- og energipolitikken og det indre marked.

EU skal gives bedre muligheder på miljøområdet. Kravet om enstemmighed skal ikke blokere for muligheden for at gennemføre grønne afgifter på europæisk plan.

EUs regler skal ligge på et højt beskyttelsesniveau, og landene skal kunne lave bedre regler oven på EUs minimumsregler. Miljøgarantien skal forbedres.

Vi vil arbejde for, at miljøhensyn indgår på alle politikområder, herunder landbrugs-, transport- og energipolitikken og det indre marked.

Vi vil arbejde for, at forbrugerspørgsmål tillægges afgørende vægt med hensyn til retssikkerhed, information og sundhed. Hensynet til forbrugerne og folkesundheden skal styrkes i EU-traktaten, og forbrugerpolitikken skal som miljøpolitikken bygge på minimumsregler, som medlemslandene kan forbedre.

EU-systemet er stadig alt for lukket. Socialdemokratiet vil fortsat være garant for, at Danmark presser på for større åbenhed og offentlighed i forvaltningen. Europa-Parlamentets initiativret skal udvikles. Parlamentet skal have indsigt med høringsansvar i Kommissionen, og Ministerrådet skal træffe afgørelser i åbenhed.

Det må tilsvarende sikres, at der skabes øget åbenhed i den danske beslutningsproces.

Socialdemokratiet opfatter også udenrigspolitikken som et samspil mellem stater og især i forhold til EU som en forlængelse af indenrigspolitikken. Derfor er det et krav, at der både er parlamentarisk og folkelig deltagelse i udformningen af udenrigspolitikken.

EU-samarbejdet vil også i fremtiden være et samarbejde mellem selvstændige stater med hver deres nationale identitet. Den udbredte svindel med EU-midler skal effektivt stoppes gennem et bedre opsyn med den nationale kontrol og stærkere repressalier. Det er en klar forudsætning for øget folkelig forståelse for EU.

EU-samarbejdet vil også i fremtiden være et samarbejde mellem selvstændige stater med hver deres nationale identitet. Edinburgh-afgørelsen, som bl.a. indeholder en særstilling for Danmark på fire områder, kan ikke ændres uden Danmarks samtykke og bevares derfor, så længe Danmark ønsker denne særstilling. Den kan kun ændres gennem en ny folkeafstemning.

En ny dagsorden for udvikling

Hvert femte menneske i verden lever i absolut fattigdom, og fattigdom ligger bag fundamentale problemer som befolkningstilvækst, krige og konflikter. Vi har i den rige del af verden pligt til at være med til at vende udviklingen, ikke mindst i Afrika.

Det sociale Topmøde i København i 1995 satte en ny dagsorden for udviklingsbistanden. Princippet om, at bistanden i højere grad skal sikre opbygningen af sociale sikkerhedsnet og velfærdssamfund, blev slået fast.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at beslutningerne fra topmødet følges op. Det gælder bl.a. eftergivelse af de fattigste landes gæld. Fattigdom er et strukturelt betinget udviklingsproblem. Derfor skal Verdensbankens og IMF's strukturtilpasningspolitik, i overensstemmelse med vedtagelsen på Det sociale Topmøde, i højere grad baseres på sociale hensyn.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at EUs landbrugspolitik ikke kolliderer med u-landenes muligheder for at udvikle et selvstændigt, bæredygtigt landbrug.

Den internationale handelspolitik bør være solidarisk over for udviklingslandene. Vi støtter, at der indføres sociale klausuler, som sikrer respekt for miljøet og de grundlæggende ILO-konventioner. Men de må aldrig blive et skalkeskjul for protektionisme.

Socialdemokratiet finder, at de multinationale selskabers adfærd skal underka-

stes bindende regler og kontrol.

Der skal tilrettelægges en effektiv international indsats for at forbedre den økologiske balance og dæmme op for de katastrofale ødelæggelser af miljøet i den 3. verden.

Socialdemokratiet vil arbejde for en fortsat årlig stigning i udviklingsbistanden, herunder miljø- og katastrofebistand.

Det er gennem folkelig deltagelse, der skabes forståelse for fremmede, solidaritet mellem mennesker og udvikling af initiativer, der kan komme den brede befolkning til gavn.

De private organisationers rolle i udviklingssamarbejdet bør styrkes, bl.a. for at sikre den folkelige opbakning bag u-landsbistanden.

Vi lægger vægt på fattigdomsorienteringen af bistanden. Hjælpen skal gavne de fattigste i de fattigste lande. Hensyn til miljø skal indgå med stor vægt. Når der skal skabes bæredygtig udvikling, viser erfaringer, at det er vigtigt at få kvinder aktivt inddraget.

Kriterierne for den danske u-landsbistand skal endvidere indeholde en mål-sætning om at modvirke børnearbejde ved øget satsning på den primære skolegang i u-landene.

Sikringen af det enkelte menneskes rettigheder er en vigtig del af Danmarks internationale engagement. Vi vil styrke indsatsen for at sikre menneskerettigheder og beskyttelse af mindretal, ikke mindst via FN og Europarådet.

Danmark vedkender sig et medansvar for de flygtningeproblemer, der opstår, når denne indsats ikke slår til.

Vi ønsker at hjælpe flest muligt i nærområderne, og vi vil i EU arbejde for en byrdefordelingsaftale i situationer med masseflugt. Spontane asylansøgere, som dukker op i Danmark, skal have deres sager behandlet så hurtigt, som retssikkerheden i et uafhængigt asylsystem gør det muligt.

Asylansøgere, der anerkendes som flygtninge, er til gengæld ligeværdige med danske borgere og har samme pligter og rettigheder med henblik på en aktiv tilværelse.

Den rige del af verden bruger flere penge på militær end på udviklingsbistand. Flere af verdens fattigste lande bruger flere penge på militær end på sundhed. Vi ønsker denne udvikling vendt. Gennem bistandsaftalerne vil vi sikre, at udviklingslandene bruger mindst 20 pct. af egne budgetter til sociale formål.

Socialdemokratiet går ind for øget freds- og konfliktforskning.

Socialdemokratiet støtter enhver bestræbelse på at afskaffe atomvåben og

Socialdemokratiet vil arbejde for en fortsat årlig stigning i udviklingsbistanden, herunder miljø- og katastrofebistand.

Vi ønsker at hjælpe flest muligt i nærområderne, og vi vil i EU arbejde for en byrdefordelingsaftale i situationer med masseflugt.

vil fortsat arbejde for et fuldstændigt internationalt forbud mod atomprøvesprængninger og for større tilslutning til ikke-spredningstraktaten.

Socialdemokratiet kræver, at nedrustninger på det konventionelle våbenområde fortsættes, at produktionen af laservåben begrænses, at forbudet mod kemiske og bakteriologiske våben opretholdes, under streng international kontrol, og at der skabes en udvidet kontrol med den internationale våbenhandel.

Danmark skal forbyde egen brug og produktion af personelminer og dele dertil.

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er fortsat et af kernepunkterne i Danmarks internationale engagement.

Danmark skal forbyde egen brug og produktion af personelminer og dele dertil. Samarbejdet har bred folkelig opbakning, og det er lykkedes at skabe mange resultater, bl.a. om bevægelses- og arbejdsfrihed, som vi i dag betragter som en selvfølge.

Det fremtidige samarbejde kan få en særlig betydning i forhold til Nordens nærområder, og når det gælder om at samle nordiske synspunkter i det europæiske samarbejde. Vi skal præge den europæiske udvikling med nordiske værdier.

Den igangsatte reform af Nordisk Råd har som mål at gøre organisationen i stand til at løse disse opgaver. Vi støtter helhjertet denne omstilling, så det nordiske samarbejde også i fremtiden kan spille en central rolle.

Vi vil fastholde og udbygge samarbejdet med søsterpartierne inden for EU og Socialistisk Internationale, og vi vil udbygge kontakterne med beslægtede partier i Central- og Østeuropa.

Få mere at vide

Hvis du vil være medlem af Socialdemokratiet eller have mere at vide om vores politik, kan du indsende kuponen nederst på denne side. Du er naturligvis også velkommen til at ringe til os og få tilsendt noget materiale om de politiske områder, der har din særlige interesse.

Du kan også finde os på Internettet - vores adresse er:

www.socialdemokratiet.dk

Her kan du få oplysninger om vores folketingsmedlemmer og Europaparlamentarikere, du kan få nærmere oplysninger om Socialdemokratiets politik, og du kan læse vore nyhedsbreve. Desuden har du mulighed for at skrive din personlige kommentar til Socialdemokratiet.

Socialdemokratiet og Internettet

Som medlem af Socialdemokratiet kan du blive koblet på Socialdemokratiets elektroniske post- og konferencesystem - Net.Dialog.dk.

Oplysninger om partiets historie kan du få ved at kontakte **Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv på telefon 35 36 15 22.**